

Συμπεριφορές συναισθηματικής κακοποίησης σε ενήλικα ζευγάρια: Ένα υπόδειγμα με ερμηνευτικό παράγοντα τον τρόπο ζωής

Γεωργία Τζαμαλούκα*, Μαρία Παπαδακάκη**
Σεβαστή Χατζηφωτίου***, Ιωάννης Χλιαουτάκης****

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι: α) η διερεύνηση των τρόπων ζωής ενηλίκων ανδρών και γυναικών αστικού πληθυσμού με συμβίωση, τουλάχιστον, ενός έτους, β) η εκτίμηση της συχνότητας με την οποία οι ερωτηθέντες υφίστανται αλλά και ασκούν συναισθηματική κακοποίηση (ΣυνΚακ) στη σχέση τους με το άλλο φύλο, γ) η κατασκευή δύο υποδειγμάτων που να προβλέπουν, αντίστοιχα, την αποδοχή ως θύματα και την άσκηση ως θύτες συμπεριφορών συναισθηματικής κακοποίησης από πλευράς των συμμετεχόντων. Τους μήνες Νοέμβριο και Δεκέμβριο 2003, μελετήθηκε ένα στρωματοποιημένο τυχαίο δείγμα 465 ενηλίκων, ηλικίας 18 έως 65 ετών, κατοίκων αστικών περιοχών της Κρήτης. Το ερωτηματολόγιο περιέλαβε κλίμακες μέτρησης του τρόπου ζωής και της ΣυνΚακ. Η υψηλή συμμετοχή στον τρόπο ζωής Εξάρτησης από αλκοόλ και άλλες ουσίες αυξάνει τις πιθανότητες για τους συμμετέχοντες και να υποστούν, αλλά και να ασκήσουν ΣυνΚακ ($P = 0,00$ και $0,01$ αντίστοιχα). Επιπροσθέτως, η χαμηλή συμμετοχή στους τρόπους ζωής της Κουλτούρας ($P = 0,05$ και

---

* Η Γεωργία Τζαμαλούκα είναι επιστημονική συνεργάτρια στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, στα ΤΕΙ Κρήτης.

** Η Μαρία Παπαδακάκη είναι εργαστηριακή συνεργάτρια στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, στα ΤΕΙ Κρήτης.

*** Η Χατζηφωτίου Σεβαστή είναι επίκουρος καθηγήτρια στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, στα ΤΕΙ Κρήτης.

**** Ο Χλιαουτάκης Ιωάννης είναι καθηγητής στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, στα ΤΕΙ Κρήτης.

0,01 αντίστοιχα) και της Παραδοσιακής Διασκέδασης ($P = 0,02$ και $0,05$ αντίστοιχα) σχετίζεται με αυξημένη πιθανότητα για τους συμμετέχοντες και να υποστούν, αλλά και να ασκήσουν ΣυνΚακ. Η έρευνα μπορεί να επεκταθεί στην αναζήτηση προγνωστικών παραγόντων στον τρόπο ζωής και με άλλες μορφές κακοποίησης. Τα αποτελέσματα μπορούν να αποτελέσουν οδηγό άσκησης κοινωνικής πολιτικής από τους ειδικούς.

Εισαγωγή

Μέχρι το 19ο αιώνα η βίαιη συμπεριφορά κατά των γυναικών ήταν νομικά αποδεκτή, τόσο μάλιστα ώστε ο νόμος όριζε ότι ο σύζυγος είχε δικαίωμα να χτυπά τη γυναίκα του χωρίς περιορισμούς εφόσον χρησιμοποιούσε ένα κομμάτι ξύλο, όχι φαρδύτερο από το μέγεθος ενός αντίχειρα (Βέρση Μ., 2003). Εκτιμάται ότι στην Ελλάδα το ανδρικά προσανατολισμένο προϋπάρχον νομικό σύστημα έχει δημιουργήσει σχέσεις εξάρτησης, υποταγής και ανταγωνισμού μέσα στην οικογένεια και κατά συνέπεια, θεωρείται ως ένας από τους παράγοντες θυματοποίησης των γυναικών κάτι το οποίο συμβαίνει και σε άλλες κοινωνίες.

Στην Ελλάδα, δεν υπάρχουν αρκετές επιδημιολογικές έρευνες που να εκτιμούν την κακοποίηση. Οι καταγραφές αφορούν συνήθως μόνον γυναίκες που επισκέπτονται κάποιες αρμόδιες υπηρεσίες για να δηλώνουν την περίπτωση τους (Γραμμή SOS) ή περιπτωσιολογικές μελέτες (Spinellis C., 1986· Chatzifotiou, 2001 και 2003) και περιλαμβάνουν από απειλές βίας έως ξυλοδαρμούς. Ωστόσο εκτιμάται (Αναφορά Ελληνικής Επιμελητείας, 2002) ότι στην Ελλάδα 83% των γυναικών υποφέρει από κάποια μορφή ενδοοικογενειακής βίας, είτε ψυχολογικής είτε φυσικής. 16% από τις γυναίκες αυτές έχει υποστεί ψυχολογική, φυσική και σεξουαλική βία μαζί.

Επίσης, μόλις πρόσφατα ανακοινώθηκαν τα αποτελέσματα της πρώτης έρευνας σε εθνική κλίμακα για την ενδοοικογενειακή βία, που έγινε σε πανελλαδικό δείγμα 1.200 γυναικών προερχόμενο από αστικές και ημι-αστικές περιοχές, και πραγματοποιήθηκε από το ΚΕΘΙ σε συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία Ισότητας και το Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης (Αρτινοπούλου και Φαρσεδάκης, 2003). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της εθνικής έρευνας, το 3,6% του δείγματος δηλώνουν θύματα σωματικής βίας από τους συντρόφους τους, το 56% έχουν

υποστεί ψυχολογική και λεκτική βία και το 3,5% έχουν βιώσει τουλάχιστον ένα περιστατικό σεξουαλικής κακοποίησης στην ζωή τους.

Συμπληρωματικά, το Κέντρο υποδοχής για τις κακοποιημένες γυναίκες της Γενικής Γραμματείας Ισότητας στην Αθήνα έχει υποδεχτεί περισσότερες από 3.000 γυναίκες από τότε που άρχισε να λειτουργεί το 1989 και μόνον στη διάρκεια του 2001, έχουν καλέσει το κέντρο για βοήθεια 5.278 γυναίκες (ΚΕΘΙ). Επιπροσθέτως, πληροφορίες για μια τυπολογία των γυναικών θυμάτων, της βίας, της παρέμβασης και των υπηρεσιών που ασκούνται στην Ελλάδα προέρχονται από τα αστυνομικά τμήματα και τις ευκαιριακές συλλήψεις των δραστών, τις περιπτώσεις που φτάνουν στα δικαστήρια (φόνοι, διαζύγια, επιμέλεια παιδιών) και τα λιγοστά καταφύγια των κακοποιημένων γυναικών, με συνέπεια την συντήρηση του σκοτεινού αριθμού της γυναικείας θυματοποίησης. Σχετικά με το κοινωνιολογικό προφίλ του δράστη, αναφέρθηκε ότι «οι δράστες μπορεί να είναι οποιοδήποτε μορφωτικού, οικονομικού, πολιτισμικού επιπέδου, και ανήκουν σε όλα τα κοινωνικά στρώματα. Έχουν αυστηρά προκαθορισμένες αντιλήψεις για τον στερεότυπο ανδρικό ρόλο μέσα στην οικογένεια. Στην πλειοψηφία τους ωστόσο έχουν μια επιτηδευμένα άψογη κοινωνική συμπεριφορά» (ΚΕΘΙ, 2002). Ωστόσο, δεν είναι δυνατόν να εκτιμηθεί επιδημιολογικά, στο γενικό πληθυσμό, το φαινόμενο της βίαιης συμπεριφοράς από άνδρες σε γυναίκες ή από γυναίκες σε άνδρες και απουσιάζουν έρευνες περιπτώσεων κακοποίησης ανδρών από γυναίκες.

Σήμερα σημαντικά ευρήματα διεθνώς προτείνουν ότι η επικέντρωση θα πρέπει να γίνεται στην δυαδική σχέση (με δύο συμμετέχοντες) στην βία, παρά στην μόνιμη αναγνώριση των ανδρών «θυτών» και των γυναικών «θυμάτων». Παρ' όλο όμως που και οι γυναίκες μπορούν να κακοποιούν ψυχολογικά τους αρσενικούς συντρόφους τους, ωστόσο η ψυχολογική κακοποίηση που ασκούν οι άνδρες είναι μέρος ενός ευρύτερου προτύπου κυριαρχίας και ελέγχου (Schumacher et al., 2001). Επίσης, η οικογενειακή βία αναγνωρίζεται πλέον σαν ένα πρόβλημα δημόσιας υγείας και συνδέεται με τραυματισμούς καθώς και με άλλα διανοητικά και φυσικά προβλήματα υγείας (Jewkes et al., 2002).

Η έρευνα της νεανικής βίας δείχνει, επίσης, ότι η θυματοποίηση είναι περισσότερο διαδεδομένη στις νεαρές γυναίκες παρά στους νεαρούς άνδρες (Coker et al., 2000· Malik et al., 1997· Silverman et al., 2001· Stets and Pirog-Good, 1987) αν και κάποιες άλλες μελέτες αναφέρουν όμοια ποσοστά ανάμεσα σε άνδρες και

γυναίκες (Harned, 2001). Δεν απουσιάζουν βέβαια και τα ευρήματα ερευνών που αναφέρουν υψηλότερα ποσοστά θυματοποίησης νεαρών ανδρών (Chase et al., 2002· Magdol et al., 1997· O'Keefe, 1997), προτείνοντας ως ερμηνεία σε αυτά τα ευρήματα ότι οι γυναίκες βρίσκονται σε άμυνα (Harned, 2001).

Δηλαδή δεν είναι μόνον οι άνδρες που είναι επιθετικοί όπως μας εξηγούν οι Cordova et al. (1993), με τις αναλύσεις των δεδομένων τους οι οποίοι μας δείχνουν ότι «οι γυναίκες ρέπουν ομοίως προς αρνητική ανταπόκριση των αρνητικών συναισθημάτων που γεννούν τις συγκρούσεις εξίσου το ίδιο όπως οι άνδρες».

Επιπροσθέτως, η βιβλιογραφία καταδεικνύει ότι οι γυναίκες αισθάνονται πιο άνετα από τους άνδρες στις δηλώσεις τους για διάπραξη βίας ενάντια στους συντρόφους τους (Jackson, 1999). Αντίθετα, οι άνδρες εμφανίζονται λιγότερο πρόθυμοι να αναφέρουν τις δικές τους επιθετικές ενέργειες κατά των συντρόφων τους εξ αιτίας σύγχρονων ανεπιθύμητων κοινωνικών λόγων (διάχυτες φεμινιστικές επιρροές στον Δυτικό Κόσμο) (Jackson, 1999· Kreiter et al., 1999).

Παρά τις όποιες διαφορές στο φύλο, τα ερευνητικά δεδομένα δείχνουν ότι η διάπραξη πράξεων κακοποίησης από τους άνδρες ιδιαίτερα, έχει αυξημένες πιθανότητες να καταλήξει σε σοβαρούς τραυματισμούς (όταν πρόκειται για φυσική βία) από ό,τι η βία που ασκείται από τις γυναίκες προς τους άνδρες (Arias and Johnson, 1989· Molidor and Tolman, 1998).

Δεδομένα που έχουν συγκεντρωθεί τα τελευταία 25 χρόνια για την βία που υπάρχει στις στενές διαπροσωπικές σχέσεις, ιδιαίτερα από τον (Straus, 1979) που χρησιμοποίησε την Τακτική Κλίμακα Συγκρούσεων (Conflict Tactics Scale, ωστόσο ας σημειωθεί εδώ ότι η CTS έχει δεχτεί έντονη κριτική από μεγάλο μέρος της διεθνούς σχετικής βιβλιογραφίας), υποστηρίζει ξεκάθαρα την δυαδική φύση της βίας στις στενές σχέσεις. Στην ίδια κατεύθυνση παρουσιάζονται και τα ευρήματα των Archer (2000), Stets and Straus (1989) και Sugarman and Hotaling (1989). Τα ευρήματα μάλιστα του Archer (2000), εξήγειραν την κατάκριση του φεμινιστικού κινήματος, ότι «ο συγγραφέας υπονομεύει τις κοινωνικές προσπάθειες εκρίζωσης της βίας κατά των γυναικών» με το να τις θεωρεί συμμετόχες στον ίδιο βαθμό με τους άνδρες στην βία του ζευγαριού. Είναι αλήθεια ότι επειδή ένας τέτοιος διάλογος δεν οδηγεί πουθενά, είναι γεγονός ότι η βία και η συναισθηματική ποιότητα της δυάδας που αποτελεί το ζευγάρι πρέπει να μελετηθεί περισσότερο.

Τέλος, οι εκτιμήσεις της βίαιης συμπεριφοράς ποικίλουν, επίσης, επειδή ορισμένες μελέτες μετρούν οποιαδήποτε βία βιώθηκε στη διάρκεια της ζωής ενός ατόμου, ενώ κάποιες άλλες μελέτες μετρούν τις πράξεις βίας που βιώθηκαν στην διάρκεια των τελευταίων δώδεκα μηνών (Jackson, 1999).

1. Τυπολογία κακοποίησης

Συνήθως, η ένδο-οικογενειακή βία ταξινομείται σε τρεις κατηγορίες:

Φυσική/Σωματική βία: από ένα απλό χαστούκι στο πρόσωπο μέχρι σοβαρές σωματικές βλάβες, ξυλοδαρμούς και ανθρωποκτονία από πρόθεση. Εδώ συγκαταλέγεται και η σεξουαλική βία που όμως θα μπορούσε να είναι και μια ανεξάρτητη κατηγορία από μόνη της.

Ψυχολογική βία: από την υποτίμηση ή έλασσον τραύμα μέχρι σοβαρό ψυχολογικό τραύμα και την κοινωνική απομόνωση του θύματος.

Κοινωνική βία: από τον στιγματισμό ή την ευκαιριακή οικονομική εξάρτηση έως την ανεπαρκή κοινωνικοποίηση ή την πλήρη κοινωνική απομόνωση ή την χρόνια εξάρτηση από το σύστημα πρόνοιας.

Όπως αναφέρει η O' Leary (1999), η ψυχολογική κακοποίηση συχνά και εξελικτικά προηγείται της φυσικής κακοποίησης των γυναικών και ότι οι συνέπειες της ψυχολογικής κακοποίησης είναι το ίδιο δηλητηριώδεις όσο και αυτές της φυσικής κακοποίησης.

Τα θύματα όταν αφηγούνται ιστορίες ξυλοδαρμών που περιλαμβάνουν περιγραφές μη-φυσικής κακοποίησης αναφέρουν ότι αισθάνονταν πιο σοβαρό αντίκτυπο παρά από τη φυσική βία που τους ασκείται (Walker, 1979).

O Straus (1979), προτείνει την συναισθηματική και την λεκτική βία. Οι δύο αυτές μορφές κακοποίησης έχουν πρόθεση να πληγώσουν, να επιτεθούν ή να ελέγξουν τον αποδέκτη αυτής της συμπεριφοράς. Η λεκτική κακοποίηση είναι η χρήση λέξεων για επίθεση, πλήγωμα κάποιου, κυριαρχία και έλεγχο καθώς και η πρόθεση να πειστεί κάποιος ώστε να πιστέψει κάτι που είναι ψέμα και επιβλαβές.

Η συναισθηματική κακοποίηση χρησιμοποιεί συχνά λεκτική κακοποίηση ώστε να πληγώσει το θύμα, αλλά χρησιμοποιεί επίσης

και άλλους τρόπους, όπως ψυχολογικά ελεγχόμενες συμπεριφορές (Tolman, 1989). Μερικοί από αυτούς τους τρόπους περιγράφονται παρακάτω:

- Κυριαρχία από τον κακοποιητή, που τακτοποιεί έτσι το περιβάλλον ώστε να είναι πάντα ο άλλος/άλλη υπό έλεγχο.
- Εκφοβισμός ο οποίος παίζει με την ενοχή, τον φόβο, τον οίκτο του θύματος και χρησιμεύει στο να κάνει το θύμα να συμπεριφέρεται με τρόπους που είναι αντίθετοι από τις επιθυμίες και τις προσδοκίες που αυτό μπορεί να έχει.
- Παράλογες απαιτήσεις οι οποίες αν και ικανοποιούνται, ποτέ αυτό δεν είναι αρκετό. Το θύμα αισθάνεται ένοχο γιατί ποτέ δεν εκπληρώνει τέλεια τις ανάγκες του κακοποιητή.
- Απρόβλεπτες αντιδράσεις οι οποίες μπορεί να είναι δραστικές αλλαγές διάθεσης ή ξαφνικά συναισθηματικά ξεσπάσματα.

Η συναισθηματική κακοποίηση ιδιαίτερα, σύμφωνα με το *Norvold Abuse Questionnaire* που χρησιμοποίησαν οι Swahnberg and Wijma (2003) σε μια διαπολιτισμική έρευνα στις Σκανδιναβικές Χώρες (Δανία, Φινλανδία, Ισλανδία, Νορβηγία και Σουηδία), περιέλαβε τις ήπιες, μέτριες, και σοβαρές παραμέτρους, από συμπεριφορές όπως συστηματική καταπίεση, υποβιβασμό, υποτίμηση, απειλές, περιορισμό επαφών, ολοκληρωτικό έλεγχο, και σοβαρές απειλές για μακρόχρονες περιόδους.

Τέλος, η «συναισθηματική επιθετικότητα» περιγράφεται από τον Berkowitz (1993), ως «πράξεις που σκοπεύουν να πληγώσουν τον άλλο, παρορμητικές συμπεριφορές, χειρισμός και έλεγχος των συναισθημάτων».

1.2. Παράγοντες διακινδύνευσης για άσκηση βίας

Η διερεύνηση του οικογενειακού περιβάλλοντος από τους Moos and Moos (1986), έδειξε ότι οι συγκρούσεις αντανakλούν περισσότερους διαπληκτισμούς στην οικογένεια (οι οποίοι συχνά συνοδεύουν πέταγμα αντικειμένων από τα μέλη της οικογένειας), κατάκριση και έλλειψη προσπάθειας να λυθούν οι συγκρούσεις όταν ξεκινούν. Η έλλειψη συνάφειας δείχνει ότι τα μέλη της οικογένειας ενδιαφέρονται ελάχιστα ο ένας για τον άλλον και δεν δείχνουν να έχουν κατανοήσει την έννοια του «μαζί».

Σύμφωνα με την Χατζηφωτίου (2004) προσδιορίζοντας απλώς, τα όρια της ενδοοικογενειακής βίας, μπορούμε μονολεκτικά να πούμε ότι προκαλεί διαμάχες. Μερικοί συμφωνούν ότι η χρήση της

έννοιας «οικογένεια» είναι πολύ περιοριστική και πρέπει να αντικατασταθεί με τον όρο «προσωπική σχέση», αφού πρόσφατες έρευνες περιλαμβάνουν μελέτες από ζευγάρια που συζούν χωρίς να είναι παντρεμένα. Παρ' όλα αυτά, πολλοί ερευνητές δέχονται ότι η οικογένεια μπορεί να υπάρχει χωρίς να λάβουμε υπόψη τις τυπικές μορφές της, όπως π.χ. την τέλεση ενός γάμου. Έτσι, λοιπόν, ο όρος οικογένεια χρησιμοποιείται περιλαμβάνοντας καταστάσεις ατόμων που απλά συζούν, χωρίς να είναι απαραίτητα παντρεμένα.

Η υιοθέτηση συμπεριφορών διακινδύνευσης, έχει βρεθεί, ότι σε γενικές γραμμές μπορεί να σχετίζεται με την βίαιη συμπεριφορά. Αρκετά ερευνητικά δεδομένα συνηγορούν υπέρ αυτής της συσχέτισης. Για παράδειγμα ο τρόπος ζωής που περιλαμβάνει κατανάλωση αλκοόλ και εξαρτησιογόνων ουσιών έχει βρεθεί να σχετίζεται με επιθετική συμπεριφορά κατά την οδήγηση, ή με επιθετική συμπεριφορά στις συναισθηματικές σχέσεις (Chliaoutakis et al., 2002· Coker et al., 2000· Follingstad et al., 1999· Kreiter et al., 1999· Lavoie et al., 2000· Magdol et al., 1997· Makepeace, 1987· Malik et al., 1997· Roscoe and Kelsey 1986· Silverman et al., 2001). Η χρήση των παραπάνω ουσιών έχει, ομοίως, αναφερθεί ως κύρια αιτία ανεπιθύμητης σεξουαλικής δραστηριότητας σε άνδρες και γυναίκες (Jackson et al., 2000· Malik et al., 1997). Η χρήση τέτοιων ουσιών μπορεί να τοποθετήσει τα άτομα σε μια θέση υψηλής διακινδύνευσης εξ αιτίας της ανικανότητάς τους να αντισταθούν στις επιθέσεις.

Ο τρόπος ζωής λοιπόν μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό παράγοντα στη διακινδύνευση κάποιου να ασκήσει ή και να δεχτεί βία στις σχέσεις του. Τρόποι ζωής που περιλαμβάνουν συμπεριφορές διακινδύνευσης έχουν συσχετιστεί με αυξημένες πιθανότητες να βιώσουν περιστατικά βίας (Gover, 2004), αλλά και να εμπλακούν, για παράδειγμα σε αυτοκινητικές συγκρούσεις (Chliaoutakis et al., 1999), να αντιμετωπίσουν προβλήματα υγείας κ.λπ.

Όσον αφορά στη δυναμική του ζευγαριού, οι Reis et al. (2000), ανέπτυξαν πρόσφατα την θεωρία ότι όσο οι σχέσεις γίνονται στενότερες και διαρκέστερες, τόσο τα ζευγάρια οδηγούνται στην εξωτερίκευση των αρνητικών τους συναισθημάτων. Συναισθήματα που κρατιούνται χωρίς επίγνωση απωθημένα στο ξεκίνημα μιας σχέσης, στην συνέχεια εκφράζονται. Συμπεριλαμβάνονται στα συναισθήματα τόσο τα θετικά όσο και τα αρνητικά. Ο καθοριστικός παράγοντας εν τέλει σε μια σχέση είναι «αυτή καθαυτή η συναισθηματική της έννοια» και τα συναισθήματα που μοιράζονται οι σύζυγοι στην μεταξύ τους σχέση.

Οι Stets and Pirog-Good (1987), βρήκαν επίσης ότι η χρήση βίας καθώς και η αποδοχή βίας σχετίζονται θετικά με την αυξανόμενη διάρκεια της σχέσης. Ο Koval (1989) βρήκε τρεις κύριους παράγοντες: την διάρκεια της σχέσης, την επένδυση στην σχέση με (χρόνο, ενέργεια και συναίσθημα), καθώς και την χρησιμοποίηση της επιμονής ως άσκηση πειθούς (δηλαδή καταναγκασμό). Αυτά τα ευρήματα αφορούν και τα δύο φύλα σύμφωνα με τον ερευνητή.

Ο Berkowitz (1993) υποστηρίζει ότι οι παρορμητικές συναισθηματικές αντιδράσεις είναι η κύρια πηγή των επιθετικών προκλήσεων που συμβαίνουν στις οικογένειες, δηλαδή τα συναισθήματα είναι αυτά που κινητοποιούν την συμπεριφορά αλλά ωστόσο δεν αιτιολογούν καθεαυτή την βία που εκδηλώνεται.

Κατά συνέπεια, παρ' όλο που είναι γνωστό ότι η ύπαρξη συντρόφου με ψυχολογική επιθετικότητα, προλέγει ότι αυτός θα είναι ένας σύντροφος με φυσική επιθετικότητα (Dutton, 1995· Dutton et al., 1996· Murphy and O' Leary, 1989), ωστόσο πολύ λίγα είναι γνωστά για τους παράγοντες που σχετίζονται με αυτή τη ψυχολογική επιθετικότητα.

1.3. Το θεωρητικό υπόδειγμα της παρούσας μελέτης

Θεωρητικές προσεγγίσεις από την πλευρά της κοινωνικής ψυχολογίας και της εγκληματολογίας προτείνουν ένα πλέγμα κατανόησης των αιτιών που κάποια προσωπικά χαρακτηριστικά και τρόποι ζωής θέτουν άνδρες και γυναίκες σε υψηλότερο ρίσκο να γίνουν θύματα ή θύτες. Αυτές οι θεωρητικές πλευρές παρέχουν μian εξήγηση της θυματοποίησης και της βίωσης πράξεων βίας.

Έχει με σαφήνεια προταθεί ότι κάποια προσωπικά χαρακτηριστικά αποτελούν προγνωστικούς δείκτες υιοθέτησης τρόπων ζωής που περικλείουν διακινδύνευση. Η έρευνα, για παράδειγμα, έδειξε ότι προσωπικά χαρακτηριστικά όπως η επιθετικότητα, η έλλειψη αυτό-ελέγχου κ.λπ. σχετίζονται με ριψοκίνδυνους τρόπους ζωής, οι οποίοι με τη σειρά τους αυξάνουν την διακινδύνευση θυματοποίησης των ανθρώπων (Chliaoutakis et al., 2002· Schreck et al., 2002).

Οι θεωρίες για τις τρέχουσες δραστηριότητες και τον τρόπο ζωής μπορούν να εξασφαλίσουν το πλαίσιο κατανόησης της κοινωνικής διαδικασίας μέσω της οποίας η κακοποίηση είναι πολύ πιθανό να λαμβάνει χώρα (Cohen and Felson, 1979· Hindelang et al., 1978). Κλειδί αυτής της άποψης είναι η διασταύρωση στο χώ-

ρο και στο χρόνο του τρόπου ζωής και των κινήτρων για κακοποίηση. Μπορεί, για παράδειγμα, να υπάρξει διαβεβαίωση ότι άνδρες και γυναίκες που υιοθετούν συμπεριφορές διακινδύνευσης (π.χ. κατανάλωση αλκοόλ, χρήση απαγορευμένων ουσιών, έξοδοι για διασκέδαση μέχρι τα ξημερώματα), παρουσιάζονται με υψηλή διακινδύνευση να βιώσουν κάποια μορφή κακοποίησης επειδή οι καθημερινές τους δραστηριότητες τους/τις καθιστούν ευάλωτους στόχους και συναναστρέφονται άτομα με μειωμένες συναισθηματικές άμυνες σε χώρους κοινωνικά αποκλεισμένους. Η θεωρητική αυτή προσέγγιση βοηθά στην κατανόηση της σχέσης μεταξύ της κατανάλωσης αλκοόλ και χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών και της κακοποίησης (Gover, 2004· Chase et al., 2002· Vogel and Himelein, 1995).

Άτομα που συνδυάζουν τη βία και είναι επιθετικά μέσα στην οικογένεια κάνουν συχνά χρήση των παραπάνω ουσιών. Η χρήση των ναρκωτικών και του αλκοόλ είναι κοινό χαρακτηριστικό όλων των τύπων της ενδοοικογενειακής βίας. Έτσι, η αντίληψη ότι η χρήση των ναρκωτικών και του αλκοόλ συνιστούν ή προκαλούν την ενδοοικογενειακή βία συνεχίζει να είναι διαδεδομένη και κυρίαρχη.

Αντίθετα, για παράδειγμα, τρόποι ζωής που προτείνονται από παραδοσιακούς θεσμούς (κουλτούρα, εκκλησία κ.λπ.) έχει βρεθεί να παίζουν ένα ρόλο κλειδί στην εγκαθίδρυση κοινωνικών δικτύων και την ανάπτυξη δεσμών προστασίας των ανθρώπων, αυξάνοντας τις πιθανότητες υιοθέτησης συμπεριφορών υγείας και ασφάλειας και μειώνοντας τη συχνότητα εμπλοκής τους σε βίαιες ενέργειες (Chliaoutakis et al., 2002· Baeir and Wright, 2001· Johnson et al., 2000).

1.3.1. Θεωρητικά πλαίσια τρόπου ζωής

Στο έργο του *Οικονομία και Κοινωνία*, ο Max Weber (1978), είχε ορίσει τους τρόπους ζωής ως συλλογικές μορφές συμπεριφοράς που στηρίζονται σε εκείνες τις επιλογές που οι άνθρωποι κάνουν ανάλογα με τις δυνατότητες της ζωής τους. Οι προσωπικές δυνατότητες καθορίζονται από την κοινωνική και οικονομική κατάσταση, το φύλο, την ηλικία, την καταγωγή και από άλλους παράγοντες που επηρεάζουν τις επιλογές του τρόπου ζωής. Οι επιλογές εξαρτώνται από τις προσωπικές δυνατότητες πραγματοποίησής τους και οι δυνατότητες αυτές καθορίζονται από τις κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες των ανθρώπων. Αν και συγκεκριμένοι

τρόποι ζωής χαρακτηρίζουν, συνήθως, συγκεκριμένες κοινωνικο-οικονομικές ομάδες, ορισμένοι τρόποι ζωής μπορούν να εξαπλώνονται πέρα από τα όρια μιας κοινωνικής τάξης. Για παράδειγμα, οι συμπεριφορές υγείας που περιλαμβάνουν φυσική άσκηση και σπορ, υγιεινή διατροφή και αποφυγή νοσογόνων πρακτικών, ενώ είχαν τις ρίζες τους στα ανώτερα κοινωνικά στρώματα, σήμερα, απλώνονται και σε άλλες κοινωνικές ομάδες των Δυτικών κοινωνιών.

Οι ερευνητές συχνά ταξινομούν τους ερωτώμενους τους στη βάση των τρόπων ζωής τους. Η έννοια του τρόπου ζωής στην κοινωνική έρευνα εστιάζει στις δραστηριότητες των ερωτώμενων σε διαφορετικές περιοχές, στα ενδιαφέροντά τους, στις στάσεις τους σε διάφορα θέματα και σε δημογραφικά δεδομένα που αφορούν στους ερωτώμενους, με έμφαση σε γεγονότα που αποκαλύπτουν πώς αυτοί ζουν τις ζωές τους την στιγμή της διεξαγωγής της κάθε συγκεκριμένης έρευνας αγοράς (Kinnear and Taylor, 1991).

Συνήθως, χρησιμοποιούν τρεις ευρείες περιοχές προκειμένου να περιγράψουν τα χαρακτηριστικά των ερωτώμενων στη βάση πάντα του τρόπου ζωής τους. Οι περιοχές αυτές ονομάζονται θεματικές ενότητες Δ-Ε-Γ, όπου Δ σημαίνει Δραστηριότητες (Activities), Ε Ενδιαφέροντα (Interests) και Γ Γνώμες (Opinions). Στον πίνακα που ακολουθεί παρατίθενται τα θέματα που περιλαμβάνονται κατά ενότητα.

Χαρακτηριστικά τρόπου ζωής
σύμφωνα με τους Kinnear and Taylor 1991

Δραστηριότητες	Ενδιαφέροντα	Γνώμες
Εργασία	Οικογένεια	Για τους ίδιους
Ενασχολήσεις	Κατοικία	Κοινωνικά θέματα
Κοινωνικά γεγονότα	Εργασία	Πολιτική
Διακοπές	Κοινά	Εργασία
Διασκέδαση	Αναψυχή	Οικονομία
Μέλος σε όμιλο κ.ά.	Μόδα	Εκπαίδευση
Κοινότητα	Διατροφή	Παραγωγή
Αγορές	ΜΜΕ	Μέλλον
Σπορ	Κατορθώματα	Κουλτούρα

Τα περισσότερα από τα θέματα της ενότητας Δ περιελήφθησαν στο ερωτηματολόγιο των ανδρών και γυναικών της παρούσας έρευνας, αφού αυτά αντανακλούν τις διαφορετικές δραστηριότητες που οι συμμετέχοντες αναλαμβάνουν. Ομοίως, αλλά σε μικρότερη έκταση, περιελήφθησαν θέματα από τις υπόλοιπες δύο ενότητες. Το γεγονός ότι οι έρευνες αγοράς χρησιμοποιούν τις δραστηριότητες των ανθρώπων όταν θέλουν να περιγράψουν τα χαρακτηριστικά του τρόπου ζωής των διαφορετικών ομάδων βρίσκεται στην ίδια κατεύθυνση με την ιδέα του Miegel (1990) σύμφωνα με την οποία οι διαφορετικές πράξεις ενός προσώπου μπορούν να αντανακλούν τον τρόπο ζωής του. Σε αντίθεση όμως από τους Kinnear and Taylor (1991), ο Miegel υποστηρίζει ότι οι αξίες μας και οι στάσεις μας εκφράζονται στις πράξεις μας. Οι Kinnear and Taylor δεν ενδιαφέρονται για το τι είναι αυτό που μας κάνει να προβαίνουμε σε ορισμένες πράξεις, περιορίζονται όμως να δηλώσουν ότι υπάρχουν τρεις ευρείες θεματικές ενότητες που θα έπρεπε να ληφθούν υπόψη προκειμένου να μελετηθεί ο τρόπος ζωής.

Εν κατακλείδι, μπορεί να ειπωθεί πως ο όρος τρόπος ζωής χρησιμοποιείται για να δηλώσει διαφορετικές κοινωνικές και πολιτισμικές πλευρές της ανθρώπινης ύπαρξης και του τρόπου βίωσης της. Χρησιμοποιείται συχνά σε διαφορετικές επιστήμες, όπως στις κοινωνικές, οικονομικές, υγείας και άλλες για να σηματοδοτήσει ποικίλες πλευρές του πώς οι άνθρωποι βιώνουν την ζωή τους.

Όλες οι μελέτες που χρησιμοποιούν τον τρόπο ζωής ως προγνωστικό δείκτη συμπεριφορών υγείας, ασφάλειας, επιθετικότητας κ.λπ. αν και χρησιμοποιούν διαφορετικές κλίμακες εκτίμησής του, εντάσσονται στο θεωρητικό πλαίσιο της θεωρίας της προβληματικής συμπεριφοράς, που στηρίζει την ιδέα ότι οι άνθρωποι που διάγουν βίο διακινδύνευσης, έχουν επίσης αυξημένες πιθανότητες να υιοθετήσουν και συμπεριφορές διακινδύνευσης και συνεπώς βίαιες, επιθετικές συμπεριφορές (Donovan et al., 1991).

Όπως αναφέρθηκε στην εισαγωγή της παρούσας εργασίας, στην διεθνή βιβλιογραφία, έχει βρεθεί ότι παράγοντες τρόπου ζωής όπως του καπνίσματος, της απροφύλακτης σεξουαλικής συμπεριφοράς, της κατανάλωσης αλκοόλ, της εγκληματικότητας κ.λπ. σχετίζονται με την πιθανότητα συμμετοχής σε πράξεις κακοποίησης. Όμως, τα ευρήματα αυτών των ερευνών δεν υποστηρίζονται από μια σφαιρική προσέγγιση του τρόπου ζωής αλλά περιορίζονται σε κάποιες βλαπτικές συνήθως συνήθειες. Ομοίως,

στην Ελληνική βιβλιογραφία, δεν έχει αναφερθεί εμπειρική μελέτη προσέγγισης της κακοποίησης που να εστιάζει στον τρόπο ζωής των συμμετεχόντων.

1.3.2. Αντικείμενο

Από την ανασκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας ελάχιστες μελέτες, μέχρι σήμερα, εστιάζουν την προσοχή τους στην ανάλυση της σχέσης ανάμεσα στον τρόπο ζωής και στις διαφορετικές διαστάσεις της κακοποίησης. Για το λόγο αυτό ο κύριος σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν: α) να διερευνήσει τους τρόπους ζωής ενηλίκων ανδρών και γυναικών αστικού πληθυσμού με συμβίωση, τουλάχιστον, ενός έτους, β) να εκτιμήσει σε ποια συχνότητα οι συμμετέχοντες στην έρευνα υφίστανται αλλά και ασκούν συναισθηματική βία στη σχέση τους με το άλλο φύλο, γ) να κατασκευάσει 2 υποδείγματα που να προβλέπουν, αντίστοιχα, την αποδοχή ως θύματα και την άσκηση ως θύτες συμπεριφορών συναισθηματικής κακοποίησης από πλευράς των συμμετεχόντων. Αυτά τα υποδείγματα θα περιλαμβάνουν ως προγνωστικούς παράγοντες όχι μόνο τους τρόπους ζωής, αλλά και το κοινωνιολογικό προφίλ των συμμετεχόντων. Η εργασία αυτή επιθυμεί να δώσει περισσότερες επιστημονικές πληροφορίες στο πεδίο της άσκησης βίαιων συμπεριφορών στις διαφυλικές σχέσεις. Να ταυτοποιήσει ποικίλα χαρακτηριστικά τρόπου ζωής που θα μπορούσαν να αποτελέσουν παράγοντες που σχετίζονται με μια ιδιαίτερη επιθετική συμπεριφορά ανάμεσα στα δύο φύλα, π.χ. αν πρόσωπα που διεξάγουν ένα συγκεκριμένο τρόπο ζωής έχουν αυξημένες πιθανότητες να δεχτούν ή/και να ασκήσουν συναισθηματική βία στους συντρόφους τους. Αν κατανοηθούν ακριβέστερα άγνωστες πτυχές του θέματος από τους κοινωνικούς επιστήμονες θα μπορέσει, ενδεχομένως, να αναπτυχθεί η αντίστοιχη κοινωνική πολιτική για την αντιμετώπιση της βίας στις σχέσεις ανάμεσα στα δύο φύλα.

2. Υλικό και μέθοδοι

2.1. Ο σχεδιασμός του δείγματος

Τους μήνες Νοέμβριο και Δεκέμβριο 2003, μελετήθηκε ένα δείγμα 465 ενηλίκων, ηλικίας 18 έως 65 ετών, κατοίκων των αστικών περιοχών της Κρήτης. Ένα στρωματοποιημένο τυχαίο δείγμα

σχηματίστηκε για να επιλεγεί ο προς μελέτη πληθυσμός, χρησιμοποιώντας τεχνικές της ΕΣΥΕ. Πιο συγκεκριμένα, η διαδικασία στρωματοποίησης ακολούθησε δύο φάσεις: 1η) από την έκταση που καλύπτουν οι δήμοι του Ηρακλείου και Χανίων και σύμφωνα με το μέγεθος του πληθυσμού τους, με διαδοχικές κληρώσεις ελήφθη ένα δείγμα 10 Μονάδων Επιφάνειας (κάθε Μονάδα Επιφάνειας περιελάμβανε ένα ή και περισσότερα οικοδομικά τετράγωνα). Ως προς τη διαδικασία αυτής της φάσης χρησιμοποιήθηκαν τα στοιχεία (κατάλογοι και χάρτες) της ΕΣΥΕ, 2η) καταγράφηκε στη συνέχεια από όλα τα νοικοκυριά ένας «γονεϊκός» πληθυσμός (πληθυσμός αναφοράς) περίπου 3.500 ατόμων ηλικίας 18-65 ετών, από τα οποία κληρώθηκαν περίπου 500 άτομα. Ως κριτήρια επιλογής τους ορίστηκαν η ηλικία, η εθνικότητα και η ύπαρξη σχέσης με το άλλο φύλο σε μόνιμη συμβίωση για ένα τουλάχιστον έτος. Εάν από κάποιο νοικοκυριό δεν υπήρχαν άτομα που να συγκεντρώνουν τα παραπάνω κριτήρια επιλέγονταν άτομο από το αμέσως επόμενο νοικοκυριό. Τέλος, από κάθε νοικοκυριό απαντούσε εναλλάξ ένας άνδρας ή μία γυναίκα. Αυτός ο σχεδιασμός του δείγματος εξασφαλίζει αυξημένες πιθανότητες εκπροσώπησης όλων των κοινωνικο-δημογραφικών χαρακτηριστικών του γονεϊκού πληθυσμού στο υπό μελέτη δείγμα.

2.2. Μέθοδοι συλλογής πληροφοριών

Αποφασίστηκε να πραγματοποιηθούν προσωπικές συνεντεύξεις με τους συμμετέχοντες και οι συνεντευκτές ελεγχόντουσαν σε κάθε βήμα τους κατά την διεξαγωγή της έρευνας πεδίου με σκοπό να αποφευχθούν ενδεχόμενα σφάλματα στη διάρκεια της συλλογής των δεδομένων. Σε αυτή την προοπτική λήφθηκαν τα ακόλουθα μέτρα: (1) χρήση μιας ομάδας Κοινωνικών Λειτουργών που είχαν λάβει την κατάλληλη εκπαίδευση και η οποία εποπτεύονταν από τους ερευνητές, (2) σχεδιασμός ενός ερωτηματολογίου, εύκολου να απαντηθεί, με κλειστές ερωτήσεις, (3) αίτημα συναίνεσης για εθελοντική συμμετοχή από όλα τα άτομα πριν από την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου και αφού είχαν πληροφορηθεί για τους σκοπούς της έρευνας, (4) υπαγόρευση γενικών οδηγιών για την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, (5) προστασία των δικαιωμάτων της ανωνυμίας και της εμπιστευτικότητας των συμμετεχόντων και, τέλος, (6) έλεγχος για την εγκυρότητα συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων, με τυχαία επιλογή, του 10% επί του συνόλου των ερωτηματολογίων. Επίσης, κάθε ερωτηματολόγιο ε-

λέγχθηκε συστηματικά για να εντοπιστούν ενδεχόμενα προβλήματα, π.χ. άρνηση απαντήσεων κ.λπ. Περίπου 90% ανταποκρίθηκαν στην έρευνα αφού συμπληρώθηκαν 465 ερωτηματολόγια από τα 500 που προσεγγίστηκαν αρχικά.

2.3. Το ερωτηματολόγιο και οι μετρήσεις

Η ανασκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας, οι συζητήσεις με ειδικούς επιστήμονες (κοινωνιολόγους, ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς, νομικούς, ιατροδικαστές και θεολόγους) καθώς και με άνδρες και γυναίκες σε συμβίωση αποτέλεσαν την βάση για την ανάπτυξη ενός ερωτηματολογίου για την πιλοτική έρευνα. Προηγήθηκε πιλοτική έρευνα σε 50 άτομα με τη χρήση ερωτηματολογίου ημι-ανοικτών ερωτήσεων που μελετούσε τον τρόπο ζωής και τις δυσάρεστες πτυχές στις σχέσεις κατά την συμβίωση. Το οριστικό ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα, στηρίχθηκε στα συμπεράσματα της πιλοτικής έρευνας και το πακέτο ερωτήσεων που παρουσιάζεται στην παρούσα εργασία αποτελείται από τρία μέρη.

2.3.1. Κοινωνικο-δημογραφικές και κοινωνικο-οικονομικές μεταβλητές

Το πρώτο μέρος περιείχε ερωτήσεις που κατέγραφαν το κοινωνιολογικό προφίλ των ερωτώμενων π.χ. φύλο, ηλικία, έτη σπουδών, επάγγελμα, οικογενειακή κατάσταση, αριθμός παιδιών και έτη συμβίωσης με τον/την τωρινό/η σύντροφο.

2.3.2. Εκτίμηση του Τρόπου Ζωής (TZ)

Στο δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου χρησιμοποιήθηκαν 44 μεταβλητές, δανεισμένες από προηγούμενες έρευνες (Greger- sen and Berg, 1994· Chliaoutakis et al., 1999· Chliaoutakis et al., 2005), με σκοπό να εκτιμήσουν τον TZ των συμμετεχόντων. Η έννοια του TZ μετρήθηκε στο επίπεδο ποικίλων δραστηριοτήτων και προτιμήσεων π.χ. συχνά ζω σε μπαρ, καφετέριες κ.λπ., πηγαίνω για ψάρεμα, κυνήγι κ.λπ., ασχολούμαι με κάποιο σπορ, πηγαίνω στην εκκλησία, πηγαίνω στον κινηματογράφο κ.λπ., χρησιμοποιώ τα νέα μέσα επικοινωνίας, χρησιμοποιώ τις νέες τεχνολογίες κ.λπ., ντύνομαι μοντέρνα, αγοράζω προϊόντα για το σώμα μου κ.λπ., πίνω κατά την διάρκεια της εβδομάδας, καπνίζω κ.λπ. Οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν πόσο συχνά προβαίνουν στις παραπά-

νω δραστηριότητες και οι απαντήσεις που έδιναν κυμαίνονταν (σε κλίμακα τύπου Likert) από 0 = ποτέ έως 5 = σχεδόν πάντα.

Η Ανάλυση Κυρίων Συνιστωσών [Principal Component Analysis (PCA)] επελέγη να εφαρμοστεί στις 44 μεταβλητές που μετρούσαν τον TZ για δύο βασικούς λόγους: πρώτα για να αναδειχθούν οι λανθάνουσες μεταβλητές (οι παράγοντες) και δεύτερον για να συνοψιστεί ο μεγάλος αριθμός των 44 μεταβλητών. Με την PCA οι 44 μεταβλητές του δεύτερου μέρους του ερωτηματολογίου συνοψίστηκαν σε ένα σχετικά μικρό αριθμό νέων μεταβλητών οι οποίες συνέβαλαν σε μια αρκετά μεγάλη αναλογία της μεταβλητότητας. Οι νέες αυτές μεταβλητές (οι παράγοντες) προέκυψαν από το συνδυασμό αρκετών άλλων – από τις αρχικές μεταβλητές, οι οποίες είχαν, ως επί το πλείστον, ένα κοινό υπόβαθρο. Ο σκοπός της PCA είναι διττός: αφενός να συνδυάσει μεταβλητές με ένα κοινό υπόβαθρο σε μια νέα μεταβλητή και αφετέρου να περιορίσει τον αριθμό των νέων μεταβλητών όσο το δυνατό περισσότερο. Έτσι υιοθετήθηκε, ένα υπόδειγμα 7 κυρίων παραγόντων το οποίο συνοψισε τις 44 μεταβλητές. Οι 7 αυτοί κύριοι παράγοντες περιστράφηκαν με την μέθοδο varimax επειδή υπήρξε αρχικά αδυναμία στην ερμηνεία τους. Η σαφής ερμηνεία και οι ιδιοτιμές (Eigenvalues) των παραγόντων ήταν τα κριτήρια για την κατασκευή αυτού του υποδείγματος. Όλοι οι παράγοντες είχαν ιδιοτιμές υψηλότερες του 1,500. Συγκεκριμένα η χαμηλότερη ιδιοτιμή ήταν 1,576 (έβδομος παράγοντας) και η υψηλότερη ιδιοτιμή (πρώτος παράγοντας) ήταν 6,482. Ο πρώτος παράγοντας μετρούσε 14,7% στη συνολική διακύμανση (variance) και ο έβδομος συνεισέφερε κατά 3,3% στη συνολική διακύμανση των 7 παραγόντων (47,1% για το σύνολο των δεδομένων). Στους 7 αυτούς παράγοντες που θα πρέπει να θεωρηθούν ως 7 διαφορετικά γνωρίσματα ζωής (και πολύ περισσότερο θα μπορούσαν να προσληφθούν ως 7 διαφορετικοί τρόποι ζωής) δόθηκαν οι ακόλουθες (συμβατικές) ονομασίες: 1) καλαισθησίας και μοντέρνας διασκέδασης, 2) χρήσης αλκοόλ και άλλων ουσιών, 3) άθλησης, 4) εκκλησιασμού, 5) κουλτούρας, 6) παραδοσιακής διασκέδασης και 7) yuppies.

Όλοι οι παράγοντες με όλες τις μεταβλητές από τις οποίες συντίθενται καθώς και τα βάρη (loadings) για κάθε μεταβλητή παρουσιάζονται στον πίνακα 1. Ο πρώτος παράγοντας περιέλαβε 10 θέματα, τα περισσότερα εκ των οποίων συνδέονται με την Εξωτερική Εμφάνιση, την Κομψότητα (φροντίδα σώματος αγορά προϊόντων σώματος, μοντέρνο και κομψό ντύσιμο κ.ά.), και την Μοντέρνα Διασκέδαση (μπαρ, κλαμπ, ντίσκο, καφετέριες). Θέματα με υψηλότερα

Πίνακας 1
 Παραγοντικό υπόδειγμα και φορτία (loading) για τα 44 θέματα του ερωτηματολογίου Τρόπου Ζωής με τη χρήση της μεθόδου varimax*

Μεταβλητές	Παρ. 1	Παρ. 2	Παρ. 3	Παρ. 4	Παρ. 5	Παρ. 6	Παρ. 7
Πηγαίνω σε κλαμπ, ντίσκο κ.ά. ,565							
Πηγαίνω σε μπαρ	,478						
Πηγαίνω σε καφετέριες, κ.ά.	,388						
Αγοράζω προϊόντα για το σώμα μου	,682						
Φροντίζω το σώμα μου	,650						
Αγοράζω ρούχα	,593						
Ντύνομαι μοντέρνα	,363						
Ντύνομαι κομψά	,704						
Αποφεύγω την ενασχόληση με τις αγροτικές καλλιέργειες	,507						
Ακούω μουσική στο σπίτι	,412						
Καπνίζω		,367					
Πίνω όταν διασκεδάζω		,480					
Πίνω κατά τη διάρκεια της εβδομάδας		,535					

Πίνακας 1
Συνέχεια

Μεταβλητές	Παρ. 1	Παρ. 2	Παρ. 3	Παρ. 4	Παρ. 5	Παρ. 6	Παρ. 7
Πίνω πριν βγω για διασκέδαση		,723					
Χρησιμοποιώ όσες ουσίες θέλω		,748					
«Φτιάχνομαι» με διάφορες ουσίες		,761					
Ντύνομαι ασυνήθιστα /διαφορετικά		,409					
Δεν διατηρούμαι νηφάλιος		,353					
Πηγαίνω σε αγώνες (ποδόσφαιρο, μπάσκετ κ.ά.)			,737				
Ασχολούμαι με κάποιο ατομικό άθλημα			,680				
Ασχολούμαι με κάποιο ομαδικό άθλημα			,761				
Ασχολούμαι με το κινήγι, το ψάρεμα κ.ά.			,576				
Μαστορεύω το αμάξι μου			,576				
Παίζω τυχερά παιχνίδια			,520				
Ντύνομαι κλασσικά						,324	
Παρακολουθώ τηλεόραση						,397	
Περνώ τον ελεύθερο μου χρόνο στο σπίτι						,471	

Πίνακας 1
Συνέχεια

Μεταβλητές	Παρ. 1	Παρ. 2	Παρ. 3	Παρ. 4	Παρ. 5	Παρ. 6	Παρ. 7
Νηστεύω				,716			
Πηγαίνω στην εκκλησία				,770			
Προσεύχομαι				,702			
Πηγαίνω στο σινεμά.					,507		
Πηγαίνω σε συναυλίες, μουσικές εκδηλώσεις κ.ά.					,564		
Πηγαίνω εκδρομές κ.ά.					,458		
Κάνω ποδήλατο					,538		
Διαβάζω λογοτεχνικά έργα					,654		
Χρησιμοποιώ τεχνικές χαλάρωσης					,402		
Πηγαίνω σε πάρτι, χορούς, πανηγύρια κ.ά.						,679	
Πηγαίνω σε γάμους, βαπτίσεις κ.λπ.						,563	
Πηγαίνω σε εστιατόρια, ταβέρνες κ.ά.						,590	
Διασκεδάζω στο σπίτι με τους φίλους μου, συγγενείς κ.ά.							,367

Πίνακας 1
Συνέχεια

Μεταβλητές	Παρ. 1	Παρ. 2	Παρ. 3	Παρ. 4	Παρ. 5	Παρ. 6	Παρ. 7
Χρησιμοποίη τα νέα μέσα επικοινωνίας (ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, κινητά τηλέφωνα)							,458
Χρησιμοποίη την τεχνολογία μόνο στα πλαίσια της δουλειάς μου							,585
Εργάζομαι παραπάνω ώρες από το υποχρεωτικό							,508
Πίνω μόνο τα Σαββατοκύριακα							,441

* Παρ. 1: καλαισθησίας και μοντέρνας διασκέδασης, Παρ. 2: εξάρτησης από αλκοόλ και άλλες ουσίες, Παρ. 3: άθλησης, Παρ. 4: εκκλησιασμού, Παρ. 5: κουλτούρας, Παρ. 6: παραδοσιακής διασκέδασης, Παρ. 7: γυμνίας.

βάρη στον παράγοντα αυτόν ήταν: «Ντύνομαι κομψά» (,704), «Αγοράζω προϊόντα για το σώμα μου» (,682), «Φροντίζω το σώμα μου» (,650), «Αγοράζω ρούχα» (,593), «Πηγαίνω σε κλαμπ, ντίσκο κ.ά.» (,565), «Πηγαίνω σε μπαρ» (,478). Ο δεύτερος παράγοντας ήταν εξαιρετικά ενδιαφέρων αφού αποτύπωσε την Χρήση Απαγορευμένων Ουσιών και την Κατανάλωση Οινοπνεύματος και Καπνού. Θέματα με υψηλότερα φορτία ήταν: «Φτιάχνομαι» με διάφορες ουσίες» (,761), «χρησιμοποιώ όσες ουσίες θέλω» (,748), «Πίνω πριν τη διασκέδαση» (,723), «Πίνω καθημερινά» (,535). Ο τρίτος παράγοντας μπορεί κάλλιστα να χαρακτηριστεί ως παράγοντας Ενασχόλησης με τις Αθλητικές Δραστηριότητες αφού εμφανίζεται να περικλείει θέματα σχετικά με την φυσική άσκηση και τα σπορ. Τα θέματα που φορτίζονται υψηλότερα είναι: «Ασχολούμαι με κάποιο ομαδικό άθλημα» (,761), «Πηγαίνω σε αγώνες (ποδόσφαιρο, μπάσκετ κ.ά.)» (,737), «Ασχολούμαι με κάποιο ατομικό άθλημα» (,680), «Ασχολούμαι με το κυνήγι, ψάρεμα κ.ά.» (,576). Ο τέταρτος παράγοντας εκφράζει με εξαιρετική σαφήνεια τον Εκκλησιαστικό Τρόπο Ζωής και θέματα με υψηλότερα βάρη είναι: «Εκκλησιάζομαι» (,770), «Νηστεύω» (,716), «Προσεύχομαι» (,702). Ο πέμπτος παράγοντας φαίνεται να περιλαμβάνει θέματα Κουλτούρας όπως: «Διαβάζω λογοτεχνικά έργα» (,654), «Παρακολουθώ συναυλίες, μουσικές εκδηλώσεις κ.ά.» (,564), «Πηγαίνω εκδρομές» (,538), «Πηγαίνω θέατρο, κινηματογράφο» (,507) κ.ά. Ο έκτος παράγοντας, αν και περιέλαβε τέσσερα μόνο θέματα, φαίνεται επίσης πολύ ενδιαφέρων επειδή τα θέματα αυτά αποτυπώνουν τον τοπικό, Παραδοσιακό Τρόπο Διασκέδασης: «Πηγαίνω σε πανηγύρια, χορούς κ.ά.» (,679), «Πηγαίνω σε ταβέρνες, εστιατόρια κ.ά.» (,590), «Πηγαίνω σε γάμους, βαπτίσεις κ.ά.» (,563) και «Διασκεδάζω σε σπίτια συγγενών, φίλων κ.ά.» (,467). Ο τελευταίος παράγοντας περιέλαβε θέματα που σχετίζονται με τους Υψηλές: «Χρησιμοποιώ τις νέες τεχνολογίες στην εργασία μου» (,585), «Εργάζομαι παραπάνω ώρες από τις υποχρεωτικές» (,508), «Η χρήση του διαδικτύου και των κινητών μου είναι απαραίτητη» (,458) κ.ά.

2.3.3. Συμπεριφορές Συναισθηματικής Κακοποίησης (ΣυνΚακ)

Οι συμπεριφορές συναισθηματικής κακοποίησης εκτιμήθηκαν στο τρίτο μέρος του ερωτηματολογίου στο επίπεδο της λεκτικής βίας το οποίο περιέλαβε 10 μεταβλητές που εκτιμούσαν τη συχνότητα με την οποία οι ερωτώμενοι, στις καθημερινές τους σχέσεις με το άλλο φύλο (είτε ως θύματα είτε ως θύτες), αντιμετωπίζουν καταστάσεις όπως: «προσβολές (π.χ. για στοιχεία του χαρακτήρα,

για το παρελθόν, την καταγωγή κ.λπ.)», «απαγόρευση δραστηριοτήτων εξέλιξης (π.χ. κοινωνική εξέλιξη, επαγγελματική κ.λπ.)», «γκρίνιες, παράπονα (π.χ. για τα οικονομικά, τις δραστηριότητες κ.λπ.)», «απόδοση κατηγοριών, ευθυνών, ενοχών (π.χ. για λάθη, παραλείψεις, λογαριασμούς κ.λπ.)», «χρησιμοποίηση των παιδιών για μετάδοση μηνυμάτων (π.χ. να του/της πείτε...)», «παραμέληση, αδιαφορία για την κατάστασή σας σε δύσκολες στιγμές», «επίκληση στο συναίσθημα μετά από σύγκρουση ή καυγά (π.χ. κλάμα, μετάνοια, δώρα, αλλαγή συμπεριφοράς κ.λπ.)», «συναισθηματική πίεση ή εκβιασμός για δικά του/της οφέλη (π.χ. υποθήκη δικών σας περιουσιακών στοιχείων)», «μαρτυρία σε πράξεις κακής μεταχείρισης στο εσωτερικό της οικογένειας (π.χ. βρίσιμο, ξυλοδαρμό κ.λπ. άλλου οικογενειακού μέλους)». Οι συμμετέχοντες, σε όλες τις παραπάνω μεταβλητές, κλήθηκαν να απαντήσουν πόσο συχνά οι ίδιοι υιοθετούν τις περιγραφόμενες συμπεριφορές, καθώς επίσης, πόσο συχνά οι σύντροφοί τους, τους συμπεριφέρονται με αυτόν τον ίδιο τρόπο. Οι απαντήσεις που έδιναν κυμαίνονταν (σε κλίμακα τύπου Likert) από 0 = ποτέ έως 3 = πολύ συχνά.

Η αθροιστική επίδοση όλων των παραπάνω μεταβλητών (συμπεριφορών κακοποίησης από τον/την σύντροφο προς τον ερωτώμενο/η και των ίδιων συμπεριφορών από τον ερωτώμενο/η προς τον/την σύντροφο) συνέθεσε τους αντίστοιχους δείκτες μέτρησης των συμπεριφορών ΣυνΚακ.

2.3.4. Αξιοπιστία μέτρησης των οργάνων

Επιπρόσθετα, με το τεστ Cronbach's α αξιολογήθηκε, ο συντελεστής χωριστά για κάθε ένα από τους 7 παράγοντες μέτρησης του TZ, με σκοπό να καθοριστεί η ομοιογένεια και η αξιοπιστία των απαντήσεων στα διαφορετικά θέματα που περιέκλειε ο κάθε παράγοντας. Ο έλεγχος αξιοπιστίας, δηλαδή, στηρίχθηκε στη στατιστική συσχέτιση των διαφορετικών σειρών αποτελεσμάτων που προέκυψαν από τις διαφορετικές ερωτήσεις που κάθε παράγοντας περιέλαβε. Στηριζόμενοι στις απαντήσεις των 465 ερωτηθέντων, ο συντελεστής α βρέθηκε σε επίπεδα ικανοποιητικά έως πολύ ικανοποιητικά για κάθε παράγοντα: 1) παράγοντας, καλαισθησίας και μοντέρνας διασκέδασης (,707), 2) παράγοντας εξάρτησης από αλκοόλ και άλλες ουσίες (,768), 3) παράγοντας άθλησης (,655), 4) παράγοντας εκκλησιασμού (,685), 5) παράγοντας κουλτούρας (,620), 6) παράγοντας παραδοσιακής διασκέδασης (,697) και 7) παράγοντας *yuppies* (,688).

Ομοίως, αξιολογήθηκε με το τεστ Cronbach's α η εσωτερική συνέπεια των απαντήσεων που δόθηκαν στα θέματα που αποτέλεσαν, τους δύο δείκτες μέτρησης των συμπεριφορών ΣυνΚακ και βρέθηκε σε πολύ ικανοποιητικά επίπεδα: ,770 και ,698 αντίστοιχα για κάθε δείκτη.

2.4. Στατιστική ανάλυση

Δύο αναλύσεις πολλαπλής παλινδρόμησης (multiple regressions analysis) διεξήχθησαν προκειμένου να προσδιοριστεί η συσχέτιση ανάμεσα σε διαφορετικούς ΤΖ (ανεξάρτητες μεταβλητές) και τις συμπεριφορές ΣυνΚακ προς και από τους συμμετέχοντες (εξαρτημένες ή μεταβλητές έκβασης). Η γραμμική παλινδρομική εξίσωση επελέγη επειδή οι δύο εξαρτημένες μεταβλητές (συμπεριφορές ΣυνΚακ) ήταν ποσοτικές. Κατασκευάστηκαν ψευδομεταβλητές (dummy variables) και ορίστηκαν οι κατηγορίες αναφοράς τους για τις μεταβλητές εκείνες που εισήχθησαν στα υποδείγματα ως ανεξάρτητες και είχαν τιμές περισσότερες από δύο. Εκτός από τους τρόπους ζωής, οι ακόλουθες μεταβλητές εισήχθησαν και στα δύο υποδείγματα της πολλαπλής παλινδρόμησης ως ανεξάρτητες μεταβλητές:

1. Πέντε κοινωνικο-δημογραφικές μεταβλητές: το φύλο (οι γυναίκες αποτέλεσαν την κατηγορία αναφοράς), η ηλικία – επανακωδικοποιημένη σε τρεις ηλικιακές ομάδες, νέοι έως 29 ετών, μεσήλικες έως 39 ετών και οι υπόλοιποι έως 65 ετών (η τελευταία ηλικιακή ομάδα αποτέλεσε την ομάδα αναφοράς), η οικογενειακή κατάσταση – επανακωδικοποιημένη σε έγγαμους και άλλους («οι άλλοι» ελήφθησαν ως κατηγορία αναφοράς), ο αριθμός παιδιών – επανακωδικοποιημένη σε όσους δεν έχουν παιδιά και στους υπόλοιπους (τα άτομα δίχως παιδιά ορίστηκαν ως κατηγορία αναφοράς) και τα έτη συμβίωσης.
2. Δύο κοινωνικο-οικονομικές μεταβλητές: η μόρφωση – επανακωδικοποιημένη σε τρία μορφωτικά επίπεδα, Δημοτικού, Λυκείου, Πανεπιστημίου-ΤΕΙ (το πρώτο επίπεδο ορίστηκε ως ομάδα αναφοράς) και το επάγγελμα – επανακωδικοποιημένο σε πέντε επαγγελματικές κατηγορίες, επιστήμονες, στελέχη, ελεύθεροι επαγγελματίες κ.ά., υπάλληλοι, παροχή υπηρεσιών κ.ά. και εργάτες, τεχνίτες κ.ά., νοικοκυρές και φοιτητές κ.ά. (η τελευταία κατηγορία αποτέλεσε την κατηγορία αναφοράς).
3. Οι επτά παράγοντες που αντιστοιχούν σε επτά ΤΖ, έτσι όπως προέκυψαν από την PCA.

3. Αποτελέσματα

3.1. Κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά

Λεπτομέρειες για τα κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού του δείγματος παρουσιάζονται στον πίνακα 2. Η μέση ηλικία ήταν τα 35 χρόνια (ηλικιακό εύρος 18-65). Το μορφωτικό επίπεδο των συμμετεχόντων που μετρήθηκε σε συμπληρωμένα έτη σπουδών είχε μια μέση τιμή 12, 5 χρόνια. Οι ερωτώμενοι ανέφεραν από 1 έως 45 χρόνια συμβίωσης με μέση τιμή τα 10,5 χρόνια (πίνακας 2).

3.2. Συχνότητες αυτό-αναφορών για Συμπεριφορές ΣυνΚακ

Στον πίνακα 3 εμφανίζεται η αναφερθείσα ποσοστιαία (%) κατανομή σε κάθε μία από τις 10 μεταβλητές που μέτρησαν την συχνότητα υιοθέτησης συμπεριφορών ΣυνΚακ. Στην πρώτη σειρά εμφανίζονται τα ποσοστά που δήλωσαν στο πόσο συχνά ο/η ερωτώμενος/η υφίσταται κακοποίηση και στη δεύτερη σειρά με έντονη αρίθμηση τα ποσοστά για το πόσο συχνά ο ίδιος κακομεταχειρίζεται συναισθηματικά τον/την σύντροφό του/της.

Οι ερωτώμενοι ανέφεραν ότι, έστω και σπάνια, βίωσαν όλες τις συμπεριφορές ΣυνΚακ, είτε ως θύματα, είτε ως θύτες, σε μια συχνότητα που κυμαίνεται από 10% [π.χ. Μαρτυρία σε πράξεις κακής μεταχείρισης στο εσωτερικό της οικογένειας (βρίσιμο, Ξυλοδαρμό κ.λπ. άλλου οικογενειακού μέλους)], έως περίπου 70% [γκρίνιες και παράπονα (π.χ. για τα οικονομικά, τις δραστηριότητες κ.λπ.)].

Η άσκηση ΣυνΚακ από τους ερωτηθέντες κατά των συντρόφων τους δηλώθηκε και για τις 10 συμπεριφορές σε χαμηλότερα ποσοστά, από ότι αυτή των συντρόφων τους ενάντια στους ερωτηθέντες.

Πιο συγκεκριμένα, οι 450 συμμετέχοντες, συχνά και πολύ συχνά, δήλωσαν ως συμπεριφορές ΣυνΚακ που αντιμετώπισαν από τους συντρόφους τους αλλά και που οι ίδιοι άσκησαν απέναντι σε αυτούς/αυτές τις γκρίνιες και τα παράπονα (π.χ. για τα οικονομικά, τις δραστηριότητες κ.λπ.) (34,6% και 29,9% αντίστοιχα) και την επίκληση στο συναίσθημα μετά από σύγκρουση ή καυγά (π.χ. κλάμα, μετάνοια, δώρα, αλλαγή συμπεριφοράς κ.λπ.) (29,1% και 26,3% αντίστοιχα). Ακολούθησαν η απόδοση κατηγοριών, ευ-

Πίνακας 2

Κατανομή των ερωτηθέντων ως προς το κοινωνιολογικό τους προφίλ

Μεταβλητές	N	%
Φύλο		
Άνδρες	212	45,6
Γυναίκες	253	54,4
Οικογενειακή κατάσταση		
Άγαμοι	150	32,3
Έγγαμοι	278	59,8
Άλλο	37	7,9
Επάγγελμα		
Επιστήμονες, Ελεύθεροι επαγγελματίες κ.ά.	86	18,5
Έμποροι, εμπορικοί υπάλληλοι	49	10,5
Υπάλληλοι γραφείου	81	17,4
Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών	68	14,6
Εργάτες, Τεχνίτες, αγρότες κ.ά.	45	9,7
Οικιακά	66	14,2
Φοιτητές	58	12,5
Άνεργοι κ.ά.	12	2,6
	M.T	Σ.Α
Ηλικία	35	10
Έτη σπουδών	12,5	3
Έτη συμβίωσης	10,5	9,8
Αριθμός παιδιών	1,2	1,2

Πίνακας 3

Απλές κατανομές αυτό-αναφορών Συναισθηματικής Κακοποίησης* (%)

Μεταβλητές	Πολύ συχνά	Συχνά	Σπάνια	Ποτέ
Γκρίνιες, παράπονα (π.χ. για τα οικονομικά, τις δραστηριότητες κ.λπ.)	11,6 8,4	23,0 21,5	38,7 39,6	26,7 30,5
Επίκληση στο συναίσθημα μετά από σύγκρουση ή καυγά (π.χ. κλάμα, μετάνοια, δώρα, αλλαγή συμπεριφοράς κ.λπ.)	10,8 8,5	18,3 17,8	33,3 32,3	37,6 40,4
Απόδοση κατηγοριών, ευθυνών, ενοχών (π.χ. για λάθη, παραλείψεις, λογαριασμούς κ.λπ.)	6,7 3,9	15,3 12,9	43,2 44,9	34,8 38,3
Αγάπη, τρυφερότητα υπό όρους (π.χ. αν κάνεις αυτό που θέλω θα σε αγαπάω κ.λπ.)	5,4 4,7	8,4 6,0	19,8 18,9	66,5 70,3
Παραμέληση, αδιαφορία για την κατάστασή σας σε δύσκολες στιγμές	5,6 1,3	8,6 5,2	21,1 23,7	64,7 69,8
Προσβολή, απαξίωση (π.χ. στοιχείων του χαρακτήρα, για το παρελθόν, την καταγωγή κ.λπ.)	3,0 1,5	4,3 2,4	20,3 22,0	72,4 74,1
Απαγόρευση δραστηριοτήτων εξέλιξης (π.χ. κοινωνική εξέλιξη, επαγγελματική κ.λπ.)	2,8 0,9	4,7 3,0	11,4 14,2	81,1 81,9
Χρησιμοποίηση των παιδιών για μετάδοση μηνυμάτων (π.χ. να του /της πείτε ...)	1,7 1,5	4,1 4,7	12,7 12,5	81,5 81,3
Ψυχολογική πίεση ή εκβιασμός για δικά του/της οφέλη (π.χ. υποθήκη δικών σας περιουσιακών στοιχείων)	3,2 0,9	2,4 2,8	8,2 7,5	86,2 88,8
Μαρτυρία σε πράξεις κακής μεταχείρισης στο εσωτερικό της οικογένειας (π.χ. βρίσιμο, Ξυλοδαρμό κ.λπ. άλλου οικογενειακού μέλους)	1,5 0,6	1,9 0,4	6,5 7,7	90,1 91,2

* Στη δεύτερη σειρά με έντονη γραφή παρουσιάζονται τα ποσοστά συμπεριφοράς ΣΚ των ερωτώμενων προς τους/τις συντρόφους τους.

θυνών, ενοχών (π.χ. για λάθη, παραλείψεις, λογαριασμούς κ.λπ.) (22% και 16,8% αντίστοιχα) και η αγάπη, τρυφερότητα υπό όρους (π.χ. αν κάνεις αυτό που θέλω θα σε αγαπάω κ.λπ.) (13,8% και 10,7% αντίστοιχα).

3.3. Δύο ερμηνευτικά υποδείγματα της υιοθέτησης συμπεριφορών ΣυνΚακ: ο ρόλος του ΤΖ

Στον πίνακα 4 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα έτσι όπως αυτά προέκυψαν από δύο Αναλύσεις Πολλαπλής Παλινδρόμησης και αφορούσαν αντίστοιχα στην συμπεριφορά ΣυνΚακ που οι συμμετέχοντες δέχτηκαν από τους συντρόφους τους και στη συμπεριφορά ΣυνΚακ που οι συμμετέχοντες άσκησαν προς τους συντρόφους τους. Οι ανεξάρτητες μεταβλητές και στα δύο υποδείγματα ήταν το κοινωνιολογικό προφίλ των ερωτώμενων και οι 7 παράγοντες (ΤΖ) με κριτήριο κρίσιμου επιπέδου σημαντικότητας συντελεστών το 5%, προκειμένου να γενικευτούν τα αποτελέσματα του δείγματος προς το γενικό πληθυσμό.

Τα αποτελέσματα από αυτά τα υποδείγματα δηλώνουν ότι κάποιοι (συγκεκριμένα 3) από τους ΤΖ αποτέλεσαν παράγοντες υψηλής συσχέτισης τόσο στο να δεχτούν οι συμμετέχοντες ΣυνΚακ από τους συντρόφους τους όσο, επίσης, και στο να ασκήσουν ΣυνΚακ κατά τους.

Έτσι, σε αμφότερα τα υποδείγματα, οι συντελεστές παλινδρόμησης και τα τυπικά σφάλματα αυτών των τριών ΤΖ ήταν: 1ος: ΤΖ Εξάρτησης: $b = 0,64$ $se = 0,22$ και $b = 0,44$ $se = 0,18$ αντίστοιχα για άσκηση ΣυνΚακ προς και από τους συμμετέχοντες. 2ος: ΤΖ Κουλτούρας: $b = -0,42$ $se = 0,23$ και $b = -0,49$ $se = 0,19$ αντίστοιχα για άσκηση ΣυνΚακ προς και από τους συμμετέχοντες. 3ος: ΤΖ Παραδοσιακής Διασκέδασης: $b = -0,48$ $se = 0,21$ και $b = -0,35$ $se = 0,17$ αντίστοιχα για άσκηση ΣυνΚακ προς και από τους συμμετέχοντες. Η υψηλή συμμετοχή στον ΤΖ Εξάρτησης από αλκοόλ και άλλες ουσίες αυξάνει τις πιθανότητες για τους συμμετέχοντες και να υποστούν, αλλά και να ασκήσουν ΣυνΚακ ($P = 0,00$ και $0,01$ αντίστοιχα). Επιπροσθέτως, η χαμηλή συμμετοχή στους ΤΖ της Κουλτούρας ($P = 0,05$ και $0,01$ αντίστοιχα) και της Παραδοσιακής Διασκέδασης ($P = 0,02$ και $0,05$ αντίστοιχα) σχετίζεται με αυξημένη πιθανότητα για τους συμμετέχοντες και να υποστούν, αλλά και να ασκήσουν ΣυνΚακ.

Σε ό,τι αφορά στις μεταβλητές που εκτιμούσαν το κοινωνιολογικό προφίλ των συμμετεχόντων και συμπεριελήφθησαν σε αμφό-

Πίνακας 4

Ανάλυση Πολλαπλής Παλινδρόμησης - συντελεστές παλινδρόμησης και τιμές P των δηλωθέντων επιδόσεων Συναισθηματικής Κακοποίησης

	ΣυνΚακ προς τους συμμετέχοντες		ΣυνΚακ από τους συμμετέχοντες	
	b (se)	P value	b (se)	P value
Μεταβλητές				
<i>Τρόπος Ζωής</i>				
Καλαισθησίας and μοντέρνας διασκέδασης	-0,36(0,28)	0,20	-0,29(0,23)	0,21
Εξάρτησης από αλκοόλ and άλλες ουσίες	0,64(0,22)	0,00	0,44(0,18)	0,01
Άθλησης	-0,03(0,26)	0,89	0,17(0,22)	0,42
Εκκλησιασμού	-0,08(0,25)	0,74	0,16(0,21)	0,44
Κουλτούρας	-0,42(0,20)	0,05	-0,49(0,19)	0,01
Παραδοσιακής διασκέδασης	-0,48 (0,21)	0,02	-0,35 (0,21)	0,05
Υγρικής	-0,08 (0,24)	0,72	-0,01 (0,20)	0,95
<i>Κοινωνιολογικό προφίλ</i>				
Φύλο				
Άνδρες	1.18(0,55)	0,05	1.17(0,54)	0,03
Γυναίκες (κατηγορία αναφοράς)				

Πίνακας 4
Συνέχεια

	ΣυνΚακ προς τους συμμετέχοντες		ΣυνΚακ από τους συμμετέχοντες	
	b (se)	P value	b (se)	P value
Ηλικία				
18-29 ετών	-2,35(0,91)	0,01	-1,16(0,76)	0,12
30-39 ετών	0,27(0,74)	0,70	0,36(0,61)	0,62
>40 ετών (κατηγορία αναφοράς)				
Μορφωτικό επίπεδο				
Πανεπιστημίου-ΤΕΙ	-0,75(0,70)	0,28	-0,19(0,58)	0,73
Γυμνασίου-Λυκείου	-0,70(0,67)	0,29	-0,63(0,56)	0,26
Δημοτικού (κατηγορία αναφοράς)				
Επάγγελμα				
Επιστήμονες, Ελεύθεροι επαγγελματίες κ.ά.	-0,96(0,88)	0,28	-0,63(0,73)	0,39
Υπάλληλοι, Εμποροϋπάλληλοι, κ.ά.	-1,19(0,84)	0,18	-0,35(0,69)	0,61
Εργάτες, Τεχνίτες, παροχή υπηρεσιών κ.ά.	-0,45 (0,86)	0,60	-0,24 (0,71)	0,73
Οικοκυρές	0,39(1,06)	0,71	0,91(0,88)	0,30
Φοιτητές (κατηγορία αναφοράς)				

Πίνακας 4
Συνέχεια

	Συν/Κακ προς τους συμμετέχοντες		Συν/Κακ από τους συμμετέχοντες	
	b (se)	P value	b (se)	P value
Οικογενειακή κατάσταση				
Έγγαμοι	2,39(0,79)	0,03	1,58(0,65)	0,02
Άλλοι (κατηγορία αναφοράς)				
Έτη συμβίωσης				
Με 1 τουλάχιστον παιδί	-0,06(0,04)	0,13	-0,04(0,03)	0,17
Αριθμός παιδιών				
Με 1 τουλάχιστον παιδί	0,70(0,82)	0,39	1,03(0,68)	0,13
Δίχως παιδιά (κατηγορία αναφοράς)				

τερα τα υποδείγματα, το φύλο (συντελεστές παλινδρόμησης: $b = 1,18$ $se = 0,65$ και $b = 1,17$ $se = 0,54$ αντίστοιχα για άσκηση ΣυνΚακ προς και από τους συμμετέχοντες), και η οικογενειακή κατάσταση (συντελεστές παλινδρόμησης: $b = 2,39$ $se = 0,79$ και $b = 1,58$ $se = 0,65$ αντίστοιχα για άσκηση ΣυνΚακ προς και από τους συμμετέχοντες) είχαν μια στατιστικά σημαντική σχέση με τις συμπεριφορές ΣυνΚακ. Αυτό σημαίνει ότι, οι άνδρες υφίστανται αλλά και ασκούν λιγότερη ΣυνΚακ ($P = 0,05$ και $0,03$ αντίστοιχα), όπως επίσης οι έγγαμοι υφίστανται αλλά και ασκούν λιγότερη ΣυνΚακ ($P = 0,03$ και $0,02$ αντίστοιχα). Τέλος, η ηλικιακή ομάδα 18-29 ετών, συγκρινόμενη με την ηλικιακή ομάδα >40 ετών, έχει μειωμένες πιθανότητες να υφίσταται ΣυνΚακ ($P = 0,01$). Τα υποδείγματα ερμήνευσαν αντίστοιχα το 12% και 11% της συνολικής μεταβλητότητας. Δεν υπήρξαν ενδείξεις ότι οι άλλες μεταβλητές του κοινωνιολογικού προφίλ που εισήχθησαν στα υποδείγματα ήταν ικανές να προσδιορίσουν με οποιοδήποτε τρόπο την Συναισθηματική Κακοποίηση.

4. Συζήτηση

Παρά το γεγονός ότι το θέμα της συντροφικής βίας έχει επαρκώς μελετηθεί σε άλλες χώρες, στην Ελλάδα εξακολουθεί να αποτελεί ένα ζήτημα δύσκολο ως προς την προσέγγισή του καθώς τα άτομα που τη βιώνουν δύσκολα εξωτερικεύουν τις εμπειρίες τους σχετικά με αυτή. Σύμφωνα με τα δεδομένα μας, η παρούσα μελέτη αποτελεί μια από τις ελάχιστες ερευνητικές προσπάθειες, αν όχι την πρώτη, διερεύνησης της συναισθηματικής κακοποίησης μεταξύ ετερόφυλων συντρόφων στην Ελλάδα. Από τα τρέχοντα αποτελέσματα, τα οποία μας δίδουν μια αδρή εικόνα για την διάδοση της συναισθηματικής κακοποίησης στην Ελλάδα, η αποδοχή της κακοποίησης φαίνεται να κυμαίνεται μεταξύ 10%-75%, ανάλογα με την περίπτωση. Παρομοίως, η άσκηση συναισθηματικής κακοποίησης για τις αντίστοιχες περιπτώσεις κυμαίνεται σε ελαφρώς χαμηλότερα επίπεδα μεταξύ 9%-70% περίπου. Εντούτοις, είναι πολύ πιθανόν και στην Ελλάδα, όπως και σε άλλες χώρες, η διάδοση της βίας, και ιδιαίτερα της συναισθηματικής κακοποίησης να έχει υποεκτιμηθεί και να είναι στην πραγματικότητα κατά πολύ μεγαλύτερος. Εκτός από τη φύση του αντικειμένου που δημιουργεί δυσκολία στην προσέγγισή του, η υποε-

κτίμηση του προβλήματος αντικατοπτρίζει αρκετές άλλες περιπτώσεις στις οποίες η βία εξακολουθεί να υφίσταται για μεγάλο χρονικό διάστημα, με αποτέλεσμα οι πιο σοβαρές πράξεις βίας να τείνουν να αντικαθιστούν τις πράξεις βίας με τη μικρότερη σφοδρότητα (π.χ. πράξεις συναισθηματικής βίας) καθιστώντας αυτές λιγότερο αντιληπτές από τα άτομα ή απλά απαρατήρητες (Kelly, 1988). Παρόλα αυτά, υπάρχει αύξηση της κοινωνικής έρευνας στο θέμα, γεγονός που θεωρείται σημαντικό καθώς με την έρευνα γίνεται προσπάθεια εισχώρησης στα πιο δύσκολα και ανεξερεύνητα σημεία του προβλήματος και συγκέντρωσης καίριων πληροφοριών και δεδομένων μέσα από τις αναφορές των ίδιων των εμπλεκομένων.

Ένα σημείο που έχει αποσπασματικά διερευνηθεί στο παρελθόν ως προς το πρόβλημα της συναισθηματικής κακοποίησης στο ζευγάρι είναι η επίδραση του τρόπου ζωής που υιοθετούν οι δύο σύντροφοι. Ο τρόπος ζωής χρησιμοποιείται συχνά στην έρευνα για να δηλώσει τον τρόπο με τον οποίο ζει ένας άνθρωπος και τις διαφόρετικές κοινωνικές και πολιτισμικές όψεις της ανθρώπινης ζωής (Miegel, 1990). Ορισμένα ερευνητικά πεδία, στα οποία «ο τρόπος ζωής» φαίνεται να έχει υιοθετηθεί σε αρκετά μεγάλο βαθμό, είναι η έρευνα σε συμπεριφορές υγείας (Chliaoutakis et al., 2002· Johanson et al., 1995· Shepherd et al., 2004· Suter, 2004) και οδικής ασφάλειας (Chliaoutakis et al., 1999· Chliaoutakis et al., 2005· Gregersen and Berg, 1994· Tzamalouka et al., 2005). Δεν είναι η πρώτη φορά που μεμονωμένα χαρακτηριστικά του τρόπου ζωής, όπως η χρήση αλκοόλ και ναρκωτικών, το κάπνισμα και οι διατροφικές συνήθειες, εξετάζονται ως προς την επίδρασή τους στη συντροφική βία (Amaro et al., 1990· Hoffman et al., 1994· McNutt et al., 2002). Ωστόσο η διερεύνηση του τρόπου ζωής με τη μορφή ενός συνόλου καθημερινών δραστηριοτήτων, δεν έχει επαναληφθεί στο παρελθόν και για το λόγο αυτό παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον. Επιπροσθέτως, η παρούσα μελέτη θεωρείται η πρώτη στην Ελλάδα, πιθανόν και διεθνώς, που διερευνά τη σχέση της συναισθηματικής κακοποίησης με διαφορετικά πρότυπα του τρόπου ζωής.

Από τα πρότυπα του τρόπου ζωής που διερευνήθηκαν, ενδιαφέρον παρουσιάζει ο τρόπος ζωής της εξάρτησης από αλκοόλ και άλλες ουσίες, ο οποίος περιλαμβάνει ποικίλες καθημερινές καταστάσεις εξάρτησης και βρέθηκε να σχετίζεται τόσο με την αποδοχή όσο και με την άσκηση συναισθηματικής κακοποίησης προς τον/την σύντροφο. Η σχέση αυτή ανάμεσα στην κατανάλω-

ση αλκοόλ και την άσκηση βίαιης συμπεριφοράς, κυρίως των ανδρών, έχει επαρκώς τεκμηριωθεί στο παρελθόν (Hotelling and Sugarman, 1986· Leonard, 1993· Rao, 1997). Για παράδειγμα, οι Roberts et al. (1998) σε μια ανάλογη έρευνα βρήκαν το 70% των ατόμων που άσκησαν βία προς τις συντρόφους τους να είναι υπό την επίδραση ουσιών, αλκοόλ, ή και των δύο μαζί. Εκτός όμως από την επίδραση του αλκοόλ στην άσκηση βίας, σημαντική φαίνεται να είναι και η σχέση του με την αποδοχή βίας. Οι Kantor και Straus (1989) αναφέρουν ότι οι γυναίκες που είχαν άγρια ξυλοκοπηθεί από τους συντρόφους τους, συγκρινόμενες με τις γυναίκες που δεν είχαν υποστεί βία, είχαν κατά έξι φορές αυξημένες πιθανότητες να έχουν κάνει χρήση ναρκωτικών στη διάρκεια του προηγούμενου έτους και κατά τρεις φορές αυξημένες πιθανότητες αλκοολισμού κατά το ίδιο χρονικό διάστημα. Παράλληλα με τις παραπάνω εκδοχές, έχει υποστηριχθεί ότι η βίαιη συμπεριφορά μπορεί να εμφανιστεί ως αποτέλεσμα της διαμάχης γύρω από την πρακτική της κατανάλωσης αλκοόλ ενός από τους συντρόφους. Κατ' αυτόν τον τρόπο μπορεί να υπάρξει αντίστροφη αιτιολογία της βίαιης συμπεριφοράς, δηλαδή η διαμάχη για την κατανάλωση αλκοόλ να προκαλείται εξαιτίας της βίας που ασκεί ο χρήστης στον/στην σύντοφό του σε κατάσταση μέθης (Jewkes et al., 2002).

Η επίδραση αυτή που εμφανίζεται να έχει το αλκοόλ στην αποδοχή και άσκηση βίαιης συμπεριφοράς δεν είναι πρωτότυπη καθώς το αλκοόλ έχει βρεθεί να επιφέρει άλλοτε βραχυπρόθεσμη και άλλοτε μακροπρόθεσμη γνωστική κατάπτωση (Gross et al., 2001· Norris et al., 2001). Επιπλέον, στο αλκοόλ έχει αποδοθεί η ιδιότητα να ενισχύει την πιθανότητα της σύγκρουσης, να μειώνει τις αναστολές και να παρέχει κοινωνικό πεδίο για επιβολή τιμωρίας (Jewkes et al., 2002). Έχει επίσης σημειωθεί ότι η χρήση αλκοόλ μπορεί έμμεσα να συμβάλει στην συντροφική βία προκαλώντας ή επιδεινώνοντας τη συζυγική διαμάχη (Leonard, 2000). Δυστυχώς, η πλειονότητα των διαθέσιμων στοιχείων για τη σχέση της συντροφικής βίας και της χρήσης αλκοόλ προέρχονται από μελέτες επιπολασμού, με αποτέλεσμα να καθίσταται δυσχερής η αναγνώριση του γεγονότος που προηγήθηκε. Κατά συνέπεια, είναι δύσκολο να προσδιοριστεί κατά πόσο η κατάχρηση ουσιών προηγείται της βίας ή κατά πόσο προκύπτει στην αρχή της βίας ως μια στρατηγική αντιμετώπισης του προβλήματος (Riggs, 2000).

Ιδιαίτερο επίσης ενδιαφέρον παρουσιάζει ο τρόπος ζωής της κοουλτούρας, ο οποίος περιλαμβάνει δραστηριότητες όπως η πα-

ρακολούθηση θεατρικών και κινηματογραφικών παραστάσεων, η συμμετοχή σε εκδρομές και η ανάγνωση λογοτεχνικών βιβλίων και βρέθηκε να σχετίζεται αρνητικά τόσο με την αποδοχή όσο και με την άσκηση συναισθηματικής βίας. Επιχειρώντας μια σύνθεση των χαρακτηριστικών των παραπάνω δραστηριοτήτων, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι τα άτομα που συμμετέχουν σε αυτές, πιθανόν να διατηρούν μια πιο διανοητική προσέγγιση της ζωής και ένα χαμηλό προφίλ στις διαπροσωπικές τους σχέσεις. Κατά συνέπεια, δεν θα ήταν παράλογο να υποθέσουμε ότι είναι πιο δύσκολο για τα άτομα αυτής της φιλοσοφίας να ασκήσουν οποιαδήποτε μορφή βίας προς τον/την σύντροφό τους. Παρομοίως, τα άτομα αυτά, λόγω του χαμηλού προφίλ τους, είναι λογικό να δέχονται λιγότερη συναισθηματική βία από τον/την σύντροφό τους καθώς πιθανόν να αντιμετωπίζουν τις δύσκολες καταστάσεις με περισσότερη ηρεμία και ωριμότητα, αποφεύγοντας τις εντάσεις και τους διαπληκτισμούς.

Ένα επίσης αξιόλογο εύρημα συνέδεσε τον τρόπο ζωής της παραδοσιακής διασκέδασης, τόσο με την πιθανότητα άσκησης όσο και με την πιθανότητα αποδοχής συναισθηματικής κακοποίησης. Ειδικότερα, όσο μικρότερη ήταν η παρουσία των ερωτώμενων σε παραδοσιακές εκδηλώσεις όπως γάμους και βαπτίσεις και λοιπές φιλικές και οικογενειακές συνευρέσεις, τόσο μεγαλύτερη ήταν η πιθανότητα να δεχτούν αλλά και να ασκήσουν συναισθηματική κακοποίηση προς τον/την σύντροφό τους. Το συγκεκριμένο εύρημα μας παραπέμπει στην ύπαρξη ή μη κοινωνικού δικτύου και στην υποστηρικτική δράση που αυτό μπορεί να έχει. Ο όρος «κοινωνικό δίκτυο» περιλαμβάνει συνήθως τους «σημαντικούς άλλους» όπως στενούς φίλους, γονείς, συζύγους, καθώς επίσης και δίκτυα ανταλλαγής και αλληλεπίδρασης (Milardo, 1992). Το κοινωνικό δίκτυο μπορεί να ασκεί θετική ή αρνητική επίδραση στο άτομο που αντιμετωπίζει μια δύσκολη κατάσταση, γεγονός που συνήθως εξαρτάται από ποικίλους παράγοντες. Για παράδειγμα, ο ρόλος των μελών του κοινωνικού δικτύου στην συντροφική βία συχνά επηρεάζεται από τις δικές τους στάσεις και πεποιθήσεις, από την εικόνα που έχουν σχηματίσει οι ίδιοι για τα δύο φύλα, τη βία και τις συντροφικές σχέσεις, από τους φόβους τους για την προσωπική τους ασφάλεια, από την πίστη τους στο μέλος αυτό του κοινωνικού δικτύου που αντιμετωπίζει το πρόβλημα και από την πίεση που δέχονται από άλλα μέλη του ίδιου δικτύου να παρεμβαίνουν ή να αγνοούν ανάλογα περιστατικά βίας (Klein, 2004). Κάτω από αυτές τις συνθήκες, τα μέλη του κοινωνικού δικτύου α-

νάλογα με τη στάση που υιοθετούν, μπορούν να συμβάλουν στην προστασία του ατόμου από τη συντροφική βία ή και στη θυματοποίησή του. Η θετική επίδραση του κοινωνικού δικτύου έγκειται εν μέρει στο αίσθημα ασφάλειας που δημιουργεί στο άτομο και στήριξής του σε δύσκολες καταστάσεις. Μέσα από το κοινωνικό δίκτυο το άτομο μπορεί να εξασφαλίσει συναισθηματική στήριξη, καθοδήγηση, καταφύγιο και προστασία, χρήματα, τρόπους μετακίνησης, φροντίδα του παιδιού και κάλυψη πολλών άλλων αναγκών. Ωστόσο, το κοινωνικό δίκτυο μπορεί να έχει και αρνητική επίδραση στη συντροφική σχέση, με τα μέλη του να παίρνουν το μέρος του ενός συντρόφου ή να λειτουργούν ως σύμμαχοι των δραστών άλλοτε αγνοώντας και άλλοτε ενθαρρύνοντας τη βίαιη συμπεριφορά (DeKeseredy, 1990· Klein and Milardo, 1993· Schwartz and De Keseredy, 1997). Αξίζει να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι ορισμένες φορές, συγγενείς των ίδιων των θυμάτων μπορεί να συμμαχούν με το δράστη ως προς την άσκηση βίας, τις περισσότερες φορές όχι με άμεση ενίσχυση της βίαιης συμπεριφοράς αλλά υιοθετώντας μια σύνθετη στάση που χαρακτηρίζεται ταυτόχρονα από τη μείωση της σφοδρότητας του βίαιου περιστατικού, την ενοχοποίηση του θύματος και την υποστήριξη συγκεκριμένων ιδεολογιών που θέλουν τη γυναίκα να παραμένει προσκολλημένη στο σύζυγό της (Romito et al., 1997). Επομένως, το κοινωνικό δίκτυο παραμένει αμφιλεγόμενο για τη συναισθηματική κακοποίηση και τη συντροφική βία γενικότερα, αφού και οι ασθενείς και οι ισχυροί κοινωνικοί δεσμοί μπορούν να διαμορφώσουν τη βάση για πολλούς από τους συμμάχους ή τους εχθρούς που έχουν οι άνθρωποι όταν βρίσκονται σε δύσκολη θέση (Milardo and Wellman, 1992).

Χαρακτηριστικά είναι επίσης τα ευρήματα που αφορούν στα κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτώμενων και στην επίδρασή που αυτά έχουν στην εμφάνιση συναισθηματικής βίας στο ζευγάρι. Ειδικότερα, το φύλο παρουσίασε ισχυρή προγνωστική αξία, με τους άνδρες να εμφανίζουν μεγαλύτερες πιθανότητες σε σχέση με τις γυναίκες να ασκήσουν και να δεχτούν συναισθηματική βία από την σύντροφό τους. Όσον αφορά στη διάκριση των δύο φύλων ως προς την άσκηση και αποδοχή συντροφικής βίας, με εμφανή την υπεροχή των ανδρών ως προς την άσκηση βίας και τη θυματοποίηση των γυναικών, υπάρχει μια ολόκληρη θεωρία που έχει υιοθετηθεί με στόχο την κατανόηση του φαινομένου, η οποία συνοδεύεται από επαρκώς τεκμηριωμένη διεθνή βιβλιογραφία. Πολλοί συγγραφείς έχουν χρησιμοποιήσει ένα οικο-

λογικό υπόδειγμα για να προσεγγίσουν το φαινόμενο της βίας στα δύο φύλα, αντιμετωπίζοντάς την ως ένα πολυδιάστατο φαινόμενο στο οποίο συνεργούν προσωπικοί και κοινωνικο-πολιτισμικοί παράγοντες καθώς και άλλοι σχετικοί με τη δεδομένη κατάσταση (Belsky, 1980· Corsi, 1994· Dutton, 1995· Heise, 1998). Σύμφωνα με το υπόδειγμα αυτό, ένας μεγάλος αριθμός μελετών από όλο τον κόσμο συγκλίνει στην άποψη ότι η βία κατά των γυναικών είναι συνήθης σε κοινωνίες όπου οι ρόλοι των δύο φύλων είναι αυστηρά προσδιορισμένοι και επιβεβλημένοι, και όπου η αντίληψη της αρρενωπότητας συνδέεται με την δύναμη, την ανδρική τιμή ή την κυριαρχία (Ellsberg et al., 2000· Sundaram et al., 2004). Άλλες πολιτισμικές νόρμες που επίσης έχουν συνδεθεί με τη συζυγική κακοποίηση, ενισχύουν την αίσθηση της κτητικότητας του άνδρα πάνω στη γυναίκα ή τη χρήση βίας ως μέσου για τη διευθέτηση προσωπικών διενέξεων (Heise, 1998). Κατά συνέπεια, οι κοινωνικές δομές που αφορούν στο φύλο και τη σεξουαλικότητα και που ορίζουν την αρρενωπότητα ως απαραίτητα κυρίαρχη, επιθετική και δυνατή και τη θηλυκότητα ως αδύναμη, παθητική και υποδεέστερη, είναι αναπόσπαστες από τη διαδικασία φυλετικού χαρακτηρισμού των θυμάτων.

Ενώ όμως η υπάρχουσα θεωρία παρέχει το υπόβαθρο για την ερμηνεία του ενός σκέλους του ευρήματός μας, το οποίο συνδέει το ανδρικό φύλο με αυξημένες πιθανότητες άσκησης συναισθηματικής βίας προς τη σύντροφο, το δεύτερο σκέλος που βρίσκει τους άνδρες να έχουν αυξημένες πιθανότητες σε σχέση με τις γυναίκες να πέσουν θύματα συναισθηματικής βίας από την σύντροφό τους, δεν τεκμηριώνεται επαρκώς από την υπάρχουσα βιβλιογραφία. Ειδικότερα, ελάχιστες είναι οι μελέτες που καταδεικνύουν τη βία κατά των ανδρών και που ενισχύουν την άποψη ότι οι γυναίκες μπορούν και είναι εξίσου βίαιες όσο και οι άνδρες μέσα στην οικογένεια (Gelles and Loseke, 1993· Straus, 1980). Το παρόν εύρημα λοιπόν έρχεται να προσθέσει ένα νέο στοιχείο στη διερεύνηση της συντροφικής βίας, το οποίο χρήζει ιδιαίτερης σημασίας δεδομένης αφενός της πλειονότητας των περιστατικών βίας που ποτέ δεν δηλώνεται στην αστυνομία και αφετέρου της μικρότερης συχνότητας με την οποία οι άνδρες σε σχέση με τις γυναίκες καταγγέλλουν στην αστυνομία τα περιστατικά στα οποία έχουν πέσει θύματα συντροφικής βίας (Tjaden and Thoennes, 2000). Αυτό πιθανόν να σχετίζεται με την παραπάνω θεωρία που θέλει την γυναίκα αδύναμη και παθητική και τον άνδρα ισχυρό και κυρίαρχο. Σύμφωνα με αυτή τη λογική, η γυναίκα πιθανόν να ε-

κτονώνει τη συναισθηματική της φόρτιση με τρόπους που η φύση της το επιτρέπει και που μπορούν να έχουν επίδραση στο «ισχυρό φύλο». Έτσι είναι πιο σύνηθες στις γυναίκες να γκρινιάζουν, να απαξιώνουν ή να καταπιέζουν ψυχολογικά τον άνδρα και όχι να τον κακοποιούν σωματικά ή σεξουαλικά. Επιπλέον, μια διαφορετική εκδοχή αναφέρει ότι οι γυναίκες είναι πιο πιθανόν να χρησιμοποιούν τη βία ως μέσο αυτοάμυνας ή αντεκδίκησης για τη βία που έχουν δεχθεί από τον σύντροφό τους, σε αντίθεση με τους άνδρες που όπως προαναφέρθηκε πιθανόν να χρησιμοποιούν τη βία ως μια μέθοδο εξαναγκασμού και ελέγχου (Espinoza and Osborn, 2002).

Μεταξύ των κοινωνικο-δημογραφικών χαρακτηριστικών που βρέθηκαν να σχετίζονται με τη συναισθηματική κακοποίηση ήταν και η οικογενειακή κατάσταση των συμμετεχόντων, με τους έγγαμους να εμφανίζουν αυξημένες πιθανότητες τόσο να δεχτούν όσο και να ασκήσουν συναισθηματική βία προς τον/την σύντροφό τους. Πρόκειται για μια διαπίστωση που δε συνάδει με τα έως τώρα δεδομένα που θέλουν τους άγαμους να ασκούν και να δέχονται μεγαλύτερα ποσοστά βίας στα πλαίσια των συντροφικών σχέσεων. Για παράδειγμα, οι Gazmararian et al. (1996) βρήκαν ότι τα θύματα της συντροφικής βίας ήταν λιγότερο πιθανόν να είναι έγγαμοι. Αντίστοιχα ευρήματα εμφανίζονται και σε άλλες μελέτες (Burgess et al., 1997· Jewkes et al., 2002). Αντίθετα, οι Straus et al. (1980), υποστηρίζουν ότι η «άδεια του γάμου είναι μια άδεια ξυλοδαρμού». Δεν θα ήταν παράλογο να υποθέσουμε ότι ο περιορισμός της ελευθερίας που φυσιολογικά επέρχεται μέσα από τη συμβίωση στα πλαίσια του γάμου και η αίσθηση της δέσμευσης με τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις που αυτή συνεπάγεται, συμβάλλουν την εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς στα πλαίσια συναισθηματικής αποφόρτισης. Ωστόσο, μελέτες έχουν δείξει ότι οι γάμοι στους οποίους η εξουσία είναι μοιρασμένη ισότιμα μεταξύ των δύο συζύγων έχουν λιγότερη καταπόνηση και δυστυχία και μειωμένη επίπτωση της βίας σε σχέση με τους γάμους που είναι ανδροκρατούμενοι ή γυναικοκρατούμενοι (Goodyear-Smith and Laidlaw, 1999). Κατά συνέπεια, στην Ελλάδα που θεωρείται μια συντηρητική κοινωνία με ένα κυρίαρχο πατριαρχικό μοντέλο λειτουργίας της οικογένειας, ο γάμος ενδέχεται να περιθάλπει τη βία μεταξύ των συντρόφων.

Τέλος, η νεαρή ηλικία (18-29) βρέθηκε να λειτουργεί προστατευτικά ως προς την αποδοχή συναισθηματικής βίας από τον/την σύντροφο. Το συγκεκριμένο εύρημα έρχεται σε αντίθεση με τα

δεδομένα Φινλανδικής μελέτης που υποστηρίζει ότι η συντροφική βία εμφανίζεται με μεγαλύτερη συχνότητα σε άτομα νεαρής ηλικίας (Piispa, 2004). Αυτό θα μπορούσε εν μέρει να αποδοθεί στην τάση των νέων ατόμων να μιλούν πιο ανοικτά για ευαίσθητα ζητήματα όπως είναι η σεξουαλικότητα και τα προβλήματα με τον/την σύντροφό τους, γεγονός που πιθανόν να συμβάλλει στην πιο εύκολη αναφορά περιστατικών βίας, ακόμη και αυτών με τη μικρότερη σφοδρότητα. Επιπλέον, δεν πρέπει να παραβλέψουμε το γεγονός ότι θεωρείται τυπικό για τη συντροφική βία να κλιμακώνεται με την πάροδο των χρόνων (Smith, 1994).

Συνοψίζοντας αναφέρουμε ότι η μελέτη αυτή παρέχει πληροφορίες σχετικά με την επικράτηση της συναισθηματικής βίας μεταξύ των ετερόφυλων συντρόφων. Στα πλαίσια των αποτελεσμάτων κατέστη φανερό ότι συγκεκριμένοι τρόποι ζωής ευνοούν την άσκηση και την αποδοχή της συναισθηματικής κακοποίησης ενώ ορισμένοι άλλοι δρουν προστατευτικά αποτρέποντας την εμφάνισή της. Ανάμεσα στους τρόπους ζωής που βρέθηκαν να έχουν προστατευτικό χαρακτήρα είναι αυτοί της κουλτούρας και της παραδοσιακής διασκέδασης, ενώ ευνοϊκά διακείμενος στη συναισθηματική κακοποίηση βρέθηκε να είναι ο τρόπος ζωής της εξάρτησης από αλκοόλ και άλλες ουσίες. Τέλος, οι άνδρες καθώς και οι έγγαμοι/ες βρέθηκαν να είναι περισσότερο επιρρεπείς τόσο ως προς την άσκηση όσο και ως προς την αποδοχή συναισθηματικής κακοποίησης.

5. Βιβλιογραφικές αναφορές

- Amaro H., Fried L.E., Cabral H., Zuckerman B., «Violence during pregnancy and substance use», *American journal of public health* 80, 1990, σελ. 575-579.
- Archer J., «Sex differences in aggression between heterosexual partners: A meta-analytic review», *Psychol Bull.* 126 (5), 2000, σελ. 651-680.
- Arias I. and Johnson P., «Evaluations of physical aggression among intimate dyads», *Journal of Interpersonal Violence* 4, 1989, σελ. 298-307.
- Belsky J., «Child maltreatment: An ecological integration», *American Psychologist* 35, 1980, σελ. 320-335.
- Berkowitz L., *Aggression: A social psychological analysis*, Temple University Press, Philadelphia, 1993.
- Burgess A.W., Baker T., Greening D., Hartman C.R., Burgess A.G., Dou-

- glas J.E., Halloran R., «Stalking behaviors within domestic violence», *Journal of Family Violence* 12, 1997, σελ. 389-402.
- Chase K.A., Treboux D. and O'Leary K., «Characteristics of high-risk adolescents' dating violence», *Journal of Interpersonal violence* 17, 2002, σελ. 33-49.
- Chatzifotiou S. and Dobash R., «Marital Violence Against Women in Greece. Seeking Informal Support», Special Issue, *Global Examples of Violence Against Women, in Violence Against Women*, vol. 7, no 9, 2001, σελ. 1024-1050.
- Chatzifotiou S., «Violence Against women and institutional responses: The case of Greece», *European Journal of Social Work*, 2003, σελ. 241-256.
- Chliaoutakis J.E., Darviri C., Demakakos P.T., «The impact of young drivers' lifestyle on their road traffic accident risk in greater Athens area», *Accident Analysis and prevention* 31, 1999, σελ. 771-780.
- Chliaoutakis J.E., Demakakos P., Tzamalouka G., Bakou V., Koumaki M., Darviri C., «Aggressive behavior while driving as predictor of self-reported car crashes», *Journal Safety Res.* 33 (4), 2002, σελ. 431-43.
- Chliaoutakis J.E., Koukouli S., Lajunen T., Tzamalouka G., «Lifestyle traits as predictors of driving behaviour in urban areas of Greece», *transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour* 8, 2005, σελ. 413-28.
- Cohen L.E. and Felson M., «Social change and crime rate trends: A routine activity approach», *American Sociological Review* 52, 1979, σελ. 170-183.
- Coker A.L., Smith P.H., McKeown and King M.J., «Frequency and correlates of intimate partner violence by type: physical, sexual and psychological battering», *Am Journal Public Health* 90, 2000, σελ. 553-559.
- Cordova J.V., Jacobson N.S., Gottman J.M., Rushe R. and Cox G., «Negative reciprocity and communication in couples with a violent husband», *Journal Abnorm Psychol.* 102 (4), 1993, σελ. 559-564.
- Corsi J., «Una mirada abarcativa sobre el problema de la violencia familiar», in J. Corsi, *Violencia Familiar: Una mirada interdisciplinaria sobre un grave problema social*, Paidos, Buenos Aires, 1994.
- DeKeseredy W.S., «Woman abuse in dating relationships: The contribution of male peer support», *Sociological Inquiry* 60, 1990, σελ. 236-243.
- Donovan J.E., Jessor R., Cosat F.M., «Adolescent health behavior and conventionality-unconventionality: an extension of problem-behavior theory», *Health Psychol.* 10 (1), 1991, σελ. 52-61.
- Dutton D.G., «A scale for measuring propensity for abusiveness», *Journal Fam Violence* 10, 1995, σελ. 203-221.
- Dutton D.G., Starzomski A. and Ryan L., «Antecedents of abusive beha-

- viol in wife assaulters», *Journal Fam Violence* 11, 1996, σελ. 113-132.
- Ellsberg M., Pena R., Herrera A., Liljestrand J., Winkvist A., «Candies in hell: women's experiences of violence in Nicaragua», *Social Science and Medicine* 51, 2000, σελ. 1595-1610.
- Espinosa L. and Osborne K., «Domestic violence during pregnancy: implications for practice», *Journal of Midwifery and Women's Health*, 47, 2002, σελ. 5.
- Follingstad D.R., Bradley R.G., Laughlin J.E. and Burke L., «Risk factors and correlates of dating violence: The relevance of examining the frequency and severity levels in a college sample», *Violence and Victims* 14, 1999, σελ. 365-380.
- Gazmararian J.A., Lazorick S., Spitz A.M., Ballard T.J., Saltzman L.E., Marks J.S., «Prevalence of violence against pregnant women», *Journal of the American Medical Association* 275, 1996, σελ. 1915-20.
- Gelles R.J. and Loseke D.R. (eds), *Current controversies on family violence*, Sage, Newbury Park, 1993.
- Goodyear-Smith F.A. and Laidlaw T.M., «Aggressive Acts and Assaults in Intimate Relationships: Towards an Understanding of the Literature», *Behavioral Sciences and the Law* 17, 1999, σελ. 285-304.
- Gover A., «Risky lifestyles and dating violence: A theoretical test of violent victimization», *Journal of Criminal Justice* 32, 2004, σελ. 171-180.
- Gregersen N.P. and Berg H.-Y., «Lifestyle and accidents among young drivers», *Accident Analysis and Prevention* 26, 1994, σελ. 297-303.
- Harned, «Abused women or abused men? An examination of the context and outcomes of dating violence», *Violence Vict.* 16 (3), Jun 2001, σελ. 269-285.
- Heise L., «Violence against women: An integrated, ecological framework», *Violence Against Women* 4, 1998, σελ. 262-290.
- Hindelang M.S., Gottfredson M.R. and Garofalo J., *Victims of personal crime*, Cambridge MA, Ballinger, 1978.
- Hoffman K.L., Demo D.H. and Edwards J.N., «Physical wife abuse in a non-Western society: an integrated theoretical approach», *Journal of Marriage and the Family* 56, 1994, σελ. 131-146.
- Hotaling G.T. and Sugarman D.B., «An analysis of risk markers in husband to wife violence: The current state of knowledge», *Violence and Victims* 1, 1986, σελ. 101-125.
- Jackson S.M., «Issues in the dating violence research: A review of the literature», *Aggression and Violent Behavior* 4, 1999, σελ. 233-247.
- Jackson S.M., Cram F. and Seymour F.W., «Violence and sexual coercion in high school students' dating relationships», *Journal of Family Violence* 15, 2000, σελ. 23-36.
- Jewkes R., Levin J., Pennkekana L., «Risk factors for domestic violence findings from a South African cross - sectional study», *Social Science and Medicine* 55 (9), 2002, σελ. 1603-1617.

- Johanson M., Larsson U.S., Säljö R., Svärdsudd K., «Lifestyle in Primary Health Care Discourse», *Social Science and Medicine* 40, 1995, σελ. 339-348.
- Kantor G.K. and Straus M.A., «Substance abuse as a precipitant of wife abuse victimization», *American Journal of Drug and Alcohol Abuse* 15, 1989, σελ. 173-189.
- Kelly L., *Surviving sexual violence*, Polity Press, Cambridge, 1988.
- Kinnear T.C. and Taylor J.R., *Marketing Research: An applied approach*, 4th edition, McGraw-Hill, Inc., Singapore, 1991.
- Klein R., «Sickening relationships: Gender-based violence, women's health and the role of informal third parties», *Journal of Social and Personal Relationships* 21, 2004, σελ. 149-165.
- Klein R. and Milardo R.M., «Third-party influences on the management of personal relationships», in S. Duck (ed.), *Understanding relationship processes 3: Social context and relationships*, Sage, Newbury Park, CA, 1993, σελ. 55-77.
- Koval J.E., «Violence in dating relationships», *Journal Pediatr Health Care* 3 (6), 1989, σελ. 298-304.
- Kreiter S., Krowchuk D.P., Woods C.R., Sinal S.H., Lawless M.R. and Durrant R.H., «Gender differences in risk behaviours among adolescents who experience date fighting», *Pediatrics* 104, 1999, σελ. 1286-1292.
- Lavoie F., Robitaille L. and Hebert M., «Teen dating relationships and aggression: An exploratory study», *Violence Against Women* 6, 2000, σελ. 6-36.
- Leonard K.E., «Drinking patterns and intoxication in marital violence: Review, critique and future directions for research», in S.E. Martin, *Alcohol and interpersonal violence: Fostering multidisciplinary perspectives*, US Department of Health and Human Services, Washington, DC, 1993, σελ. 253-276.
- Magdol L., Moffitt T.E., Caspi A., Fagan J. and Newman D., «Gender differences in partner violence in a birth cohort of 21-year-olds: Bridging the gap between clinical and epidemiological approaches», *Journal of Consulting Psychology* 65, 1997, σελ. 68-78.
- Makepeace J.M., «Courtship violence among college students», *Family Relations* 30, 1981, σελ. 97-102.
- Mcnutt L.A., Carlson B.E., Persaud M., Postmus J., «Cumulative Abuse Experiences, Physical Health and Health Behaviors», *Annals of epidemiology* 12, 2002, σελ. 123-130.
- Malik S., Sorenson S.B. and Aneshensel C.S., «Community and dating violence among adolescents: Perpetration and victimization», *Journal of Adolescent Health* 21, 1997, σελ. 291-302.
- Miegel F., *Values and lifestyles. A theoretical, methodological and empirical review*, Rapport no 20, Lund Sociologiska institutionen vid Lunds Universitet, 1990.

- Milardo R.M., «Comparative methods for delineating social networks», *Journal of Social and Personal Relationships* 9, 1992, σελ. 447-461.
- Milardo R.M. and Wellman B., «The personal is social», *Journal of Social and Personal Relationships* 9, 1992, σελ. 339-342.
- Molidor C. and Tolman R.M., «Gender and contextual factors in adolescent dating violence», *Violence Against Women* 4 (2), 1998, σελ. 180-94.
- Moos R.H. and Moos B.S., *Family Environment Scale manual*, 2nd edition, Consulting Psychologists Press, Palo Alto, CA, 1986.
- Murphy C.M. and O' Leary K.D., «Psychological aggression predicts physical aggression in early marriage», *Journal Consult. Clin. Psychol.* 57, 1989, σελ. 579-582.
- O'Keefe M., «Predictors of dating violence among high schools», *Journal of Interpersonal Violence* 12, 1997, σελ. 546-568.
- Piispa M., «Age and meanings of violence: women's experiences of partner violence in Finland», *Journal of Interpersonal Violence* 19, 2004, σελ. 30-48.
- Rao V., «Wife-beating in rural south India: A qualitative and econometric analysis», *Social Science and Medicine* 44, 1997, σελ. 1169-1180.
- Reis H.T., Collins W.A. and Berscheid E., «The relationship context of human behavior and development», *Psychol Bull.* 126 (6), 2000, σελ. 844-872.
- Riggs D.S., Caulfield M.B. and Street A.E., «Risk for Domestic Violence: Factors Associated with Perpetration and Victimization», *Journal of clinical psychology* 56, 2000, σελ. 1289-1316.
- Romito P., Gerin D., Crisma M., Scattolin P. and Vascotto P., *Donne e salute: Donne e servizio sanitario nazionale (Women and health: Women and the national health service)*, Trieste, Italy: Commissione regionale per le pari opportunità tra uomo e donna, 1997.
- Roscoe B. and Kelsey T., «Dating violence among high school students», *Psychology* 23, 1986, σελ. 53-57.
- Schreck C.J., Wright R.A. and Miller J.M., «A study of individual and situational antecedents of violent victimization», *Justice Quarterly* 19, 2002, σελ. 159-180.
- Schumacher J., Smith Slep A., Heyman R., «Risk factors for male to female partner psychological abuse», *Aggression and Violent Behavior* 6, 2001, σελ. 255-268.
- Schwartz M.D. and DeKeseredy W.S., *Sexual assault on the college campus: The role of male peer support*, Sage, Thousand Oaks, CA, 1997.
- Shepherd J., Farrington D., Potts J., «Impact of antisocial lifestyle on health», *Journal of Public Health* 26, 2004, σελ. 347-352.
- Silverman J.G., Raj A., Mucci L.A. and Hathaway J.E., «Dating violence against adolescent girls and associated substance use, unhealthy

- weight control, sexual risk behaviour, pregnancy and suicidality», *Journal of the American Medical Association* 286, 2001, σελ. 572.
- Smith M.D., «Enhancing the quality of survey data on violence against women: A feminist approach», *Gender and Society* 3, 1994, σελ. 109-127.
- Spinellis C.D., *Case study on «Forms of crisis intervention and types of immediate and structural measures to render assistance to women assaulted in the family» Expert Group Meeting on Violence in the Family with Special Emphasis on its Effects on Women*, United Nations Secretariat, BAW/EGM.86/CS.1.6, Vienna, 8-12 December 1986.
- Stets J.E. and Pirog-Good M.A., «Violence in dating relationships», *Social Psychology Quarterly* 50, 1987, σελ. 237-246.
- Stets J.E. and Straus M.A., «The marriage license as a hitting license: A comparison of assaults in dating, cohabiting and married couples», *Journal of Family Violence* 4 (2), 1989, σελ. 161-180.
- Straus M.A., «Measuring intrafamily conflict and violence: The Conflict Tactics (CT) Scales», *Journal Marriage Fam* 41, 1979, σελ. 75-88.
- Straus M.A., «Victims and aggressors in marital violence», *American Behavioral Scientist* 23, 1980, σελ. 681-704.
- Straus M.A., Gelles R.J. and Steinmetz S.K., *Behind closed doors: violence in the American family*, Anchor Press, New York, 1980.
- Sundaram V., Helweg-Larsen K., Laursen B. and Bjerregaard B., «Physical violence, self rated health and morbidity: is gender significant for victimisation?», *Journal of epidemiology and community health* 58, 2004, σελ. 65-70.
- Sugarman D.B. and Hotaling G., «Dating violence: Prevalence, context and risk markers», in M. Pirog-Good and Stets (eds), *Violence and dating relationships*, Praeger, New York, 1989.
- Suter Paolo M., «Alcohol, nutrition and health maintenance: selected aspects», *Proc of the Nutr Soc* 63, 2004, σελ. 81-88.
- Swahnberg K., Wijma B., «The NorVold Abuse Questionnaire (NorAQ): validation of new measures of emotional, physical and sexual abuse and abuse in the health care system among women», *Eur Journal Public Health* 13 (4), 2003, σελ. 361-6.
- Tjaden P. and Thoennes N., *Prevalence, incidence and consequences of violence against women*, National Institute of Justice and Centers for Disease Control, Washington, DC, 2000.
- Tolman R.M., «The development of a measure of psychological maltreatment of women by their male partner», *Violence and Victims* 4, 1989, σελ. 159-177.
- Vogel R.E. and Himelein M.J., «Dating and sexual victimization: An analysis of risk factors among precollege women», *Journal of Criminal Justice* 23, 1995, σελ. 153-162.
- Walker L.E., *The Battered Woman*, Harper and Row, New York, 1979.

- Weber M., *Economy and society*, G. Roth and C. Wittich (eds), 2 vols, University of California Press, Berkeley, 1978.
- Αρτινοπούλου Β. και Φαρσαδάκης Ι., *Ενδο-οικογενειακή βία κατά των γυναικών στην Ελλάδα*, ΚΕΘΙ, <http://www.kethi.gr>, 2003.
- Βέρση Μ., *Ενδοοικογενειακή βία. Κακοποίηση γυναικών*, Αστυνομική Ανασκόπηση, Μάρτιος - Απρίλιος 2003.
- Τζαμαλούκα Γ., Χρηστάκης Ν., Παπαδακάκη Μ., Γναρδέλλης Χ., Δαρβίρη Χ., Χλιαουτάκης Ι., «Τρόποι ζωής ως προσδιοριστικοί παράγοντες της νυσταλέας οδήγησης στην περιοχή της Αθήνας», *Ψυχολογία*, αποδεκτό για το 1ο ή 2ο τεύχος του 2006.
- Χατζηφωτίου Σ., *Ενδοοικογενειακή Βία κατά των γυναικών και παιδιών: Διαπιστώσεις και προκλήσεις για την Κοινωνική Εργασία*, εκδ. Τζιόλας, 2004.

